

„Zsebkönyv-illusztráció” V.

Sremethy János
1935

75/1

KISGRAFIKA

KISGRAFIKA BARÁTOK KÖRE ÉRTESÍTŐJE

KISS JUDIT 6771. Szőreg Kossuth u. 9.	KRUCSO JULIANNA 4138. Komádi Dózsa Gy.u. 62.	MELCZER JÁNOS 3300. Eger Petőfi tér 7.
M. KISS JÓZSEF 1035. Budapest Kerek u. 28. 1.6.	KUNRÁTH SÁNDOR 5136. Jászszentandrás Bartók B.ut 15.	MÉSZÁROSNÉ STENGL KATALIN 8500. Pápa Kiss J. altb. u. 40.
KISS KÁROLY 7763. Egerág Ipolyság u. 159.	DR. KUPA MIHÁLY 1122. Budapest Maros u. 44/b.	GYÁRFÁS ISTVÁN 1026. Budapest Szilágyi E. fasor 51.
KMETTY FERENC 1145. Budapest Szugló u. 51.	LÁNCZKY ANTALNÉ 4200. Hajduszoboszló Páros Vajna 4.	GYARMATI KÁROLY 2700. Cegléd Árpád u. 36.
KOMÁROMI IMRÉNÉ 2700. Cegléd Retek u. 8.	LÁSZLÓ ANNA 6729. Szeged Kundombi sor 4.	GYURCSIK GYÖRGYI 6453. Bácsbokod Petőfi u. 22.
KONDICS JÓZSEF 9600. Sárvár Entzbruder u. 29/b.	LEVESZY ERZSÉBET 1026. Budapest Julia u. 2/c	GÁTI GYÖRGYI 1021. Budapest Széher u. 16/A
KOVÁTS FERENC 7623. Pécs Rét u. 37.	LŐCSEI IMRE 8500. Pápa Petőfi u. 13.	DAMJANICH MUZEUM 5000 Szolnok Kossuth tér 4.
KOVÁCS GYULA 4138. Komádi Petőfi u. 62.	MAGDA ERZSÉBET 6723. Szeged Tarjáni telep 415/A.	DÉRI MUZEUM 4026. Debrecen Déri tér
KÓHÁZI ERIKA 2700. Cegléd Pesti u. 84.	MATOLCSI LAJOS 4150. Püspökladány Zrinyi M.u. 2/d.	IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM 1091. Budapest Üllői ut 33-37
KÖRMÖCZY MARGIT 6725. Szeged Mátyás tér 4/b	MÁTÉ ANDRÁS NÉ 4031. Debrecen Ságvári E.u. 11.1.3.	MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI FŐISKOLA KÖNYVTÁRA 1062. Budapest Népköztársaság utja 71.
KÖRÖSI GÁBORNÉ 4200. Hajduszoboszló Tóth Á.u. 10.	MÁTÉ PÉTER 1144. Budapest Csertő u. 18-20.	

A pártoló tagok listáját következő számunkban folytatjuk

HARMINC ÉV

Harminc év nem nagy idő még egy ember életében sem, még kevésbé egy ország történetében. Egy emberöltőnyi idő súlyát azonban nem lehet csupán az évek számával lemérni. Harminc évvel ezelőtt, amikor a szovjet hadereg katonái vérük hullatásával felszabadtították hazánkat és véget vetettek Európa története talán legsötétebb korszakának, az óvópincék homályából a gomok közé kilépve bizonyára keveseknek fordult meg a fejében az a gondolat, hogy egy új világ hajnalának vagyunk tanúi. Szinte elérhetetlennek átszótt, hogy a pusztulás helyén még egyszer pezsgő élet legyen, hogy a mindennapi szükségletek kielégítésén túl az élet valaha is tudjon többet adni. A történelem egyértelműen a bizakodóknak adott igazat, azoknak, akik hittek a jobb jövőben. Harminc év távlatából még a kezdeti kételkedőknek is tudomásul kell venni, hogy ennek a korszaknak a vívmányai csak évszázadok eredményeivel hasonlíthatók össze. Biztos politikai és gazdasági alapokra építve kulturális fejlődésünk beláthatatlan távlatokat nyitott meg. A művelődéshez való jog ma mindenkit megillet és megvannak az előfeltételek is ahhoz, hogy ezzel a joggal élni is lehessen. A művészet ma már nem a szencsés keveseké, hanem az minden ember számára hozzáférhető. Az oda vezető utat egyrészt a művészeti képzés kiszélesítése, másrészt a művészi szemléletre nevelés teszi járhatóvá. Közép- és felsőfoku szinten, kiváló művészpédagógusok adják a leendő művészek kezébe azt a tudást, amely átadható és amelynek vértézetében tehetségük meg tudja találni az egyéniségüknek legjobban megfelelő kifejezési formát. A pályakezdő művészek pedig incsenek kitéve annak a veszélynek, hogy lelkiismeretlen, élelmes kufárok

A MAGYAR EXLIBRIS TÖRTÉNETÉNEK ELSŐ KÉT SZÁZADA

Az 1970-ben Budapesten megrendezett XIII. Nemzetközi Exlibris Kongresszus egyik figyelemreméltó eseménye volt az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött régi magyar ex libris-gyűjtemény egy részének bemutatása. A kiállítás, melyről leíró katalógus is készült (1), a XIX. század végéigadott képet a magyarországi könyvtárjegyekről. A következő rövid ismertetés csak a XVI. és XVII. század ismeretes magyar ex libriseivel foglalkozik és megkísérli a kutatás jelenlegi állásának szintézisét adni.

Amikor magyar ez librisekről beszélünk, a történelem folyamán változó területű Magyarországra kell vonatkoztatnunk az ismertetést. Ismeretes az a történelmi tény, hogy Magyarország területének jelentős hányada két évszázadon át - éppen a tárgyalt korban - az oszmán birodalom hódoltsági területe volt. Ez a terület legnagyobb kiterjedése idejében nagyobb volt, mint a mai Magyarország. Itt el lehetett mondani, hogy "Inter arma silent Musae"! A kulturális élet javarészből a török hódoltsági részekről és a hadműveletektől távol zajlott, tehát a mai Magyarország területén kívül. Így a régi magyar ex librisek ismertetésekor olyan művekről is szólunk, melyek a jelenlegi Magyarország határain kívül készültek, odavaló művészek alkotásai, vagy ottani bibliofilek könyvét díszítették. Ezekkel találkozhatunk a szomszédos országok ex libriseit ismertető publikációkban is (2). Az országokra tagolt tárgyalásnál sokszor elkerülhetetlen az ismétlés. Egy azonban bizonyos: mindezen könyvjegyek az egyetemes európai kultúrtörténet dokumentumai.

A felsorolást két olyan könyvjegy ismertetésével kezdem, melyeknek ex libris volta és datálása vitás, a probléma eldöntése a további kutatás feladata.

A bécsi Albertina gyűjtemény egy címeres fametszetet őriz, mely a felirat szerint (Stephanus hec merito defert Werbewcius arma: Werbóczy István, a magyar történelem nevezetes alakjának családi címerét ábrázolja: tárcsapajzsban ülő szarvas, ennek hátán griff áll, melynek fején kereszt látható. A pántos sisakon a pajzsbeli griff szerepel növekvő alakban, mint sisakdisz. Albrecht Dürer köréhez tartozó német művész műve, korábban magának Dürernek tulajdonították. Max Geisberg szerint (3) Hans Sebald Beham (1500-1550) műve és keletkezését az 1535-1540 körüli időre teszi. Hazai kutatóink csak reprodukcióból ismerik és méretét sem sikerült megtudakolni, valószínűleg 150 x 90 mm.

meretlen művész
szemzetéről
észült
isénymat C2-P2

örül van. Werbőczy István (1458-1541) magas országos méltóságokat viselt, levéhez fűződik a Tripartitum megalkotása, amely a forrása volt a jobbágyság teljes kiszolgáltatottságának. Werbőczyről feljegyezték, hogy a latinon és görögön kívül "eleganter" beszélt németül is és 1521-ben, amikor Wormsban követségben járt V. Károly császárnál, Luther Mártonnal is teológiai vitába bocsátkozott. Nyireő István professzor feltevése szerint ekkor, vagy a következő évben készítette könyvjegyként használt címerét Nürnbergben (4). Hogy valóban könyvjegy-e, egyes kutatók kétségbe vonják.

A csomai premontrei prépostság könyvjegye kettős körben szélestalpu és ábrázolt szélű görög keresztet ábrázol, melyet betűk kísérek. A 80 x 60 mm méretű fametszetet kézzel színezték. 1540 körüli keletkezését Nyireő professzor azon az alapon tételezi fel, hogy a rendház és birtoka 1542-től közel száz évig világi kézen volt, így e lapnak előbb kellett készülnie (5).

A magyar szakirodalomban többször tárgyalt két első, nem vitás könyvjegy közül az egyik "Hans Teilnkes von Prespurg" felirást viseli. Német iskolázottságu, esetleg Magyarországi művész munkája 1560 körül, vagy még előbb-ről. Magyarországinak tartja megtalálója Ludwig Rosenthal is, ki először említi 1900-ban kiadott antikvárkatalógusában (6). A 75 x 74 mm nagyságu fametszeten finoman metszett, koszoruba helyezett cimert látunk: a pajzsban kétfejú oroszlán, a sisakdisz agancsos férfitörzs. A tulajdonos egy ismeretlen pozsonyi polgár, kinek nevét nyilván hibásan metszették, valószínűbb, hogy Teilnkes (Nyireő szerint Telekesi) volt a név. A másik lap is a mai Szlovákia területén készült, Bártfán (Bardejov), 1596 előtt. Ebben az évben t.i. mint könyvnyomdászjelvény szerepel Gutgesel Dávid helybeli nyomdája egy latin nyelvű kiadványának címlapján. A fekvő téglalap alaku fametszeten két vadember tartja Bártfa város beszélő cimereit, ugyanis az ábrázolt "Beil" magyarul "bárd"-ot jelent. A fametszet mérete 51 x 58 mm. Mint könyvjegy, nyomdai szedett szöveggel van kombinálva: felette a szöveg: "Liber Bibliothecae Barthanae" alatta a város cimereit magyarázó distichon. A bártfai parókia számos könyvében szerepel (7). Ebből a századból való még Istvánffy Miklós (1539-1613) jeles államférfi két részből álló rézmetszetű könyvjegye 1575-ből. Ez az első évszámmal ellátott magyar könyvjegy. Cimert ábrázol, mérete 70x52 mm, a külön lapon levő négy soros felirat 20 x 66 mm (8).

Mellőzve a XVI. századból még ismert vagy az irodalomban említett néhány könyvjegyet, a XVII. század anyagából két arcképes ex librisre hívom fel a figyelmet. Az egyik a magyar és horvát történelem közös nagy alakjának, a régi magyar irodalom kiválóságának, gróf Zrinyi Miklósnak (1620-1664) az ex libris. A rézmetszet a Pozsonyban működött Elias Wiedemann augsburgi művész alkotása, mérete 134 x 113 mm. Egy magyar forrás szerint 3 nagyságban ismeretes (9). A költőnek később Zágrábba került könyveit díszítette. A másik arcképes ex libris alkotója a magyar grafikai művészet uttörője, később Magyarország főpapja, esztergomi érsek lett: Szelepcsényi György (1595-1685), kinek rézmetszetű portréi a XVII. századi magyar grafika kiemelkedő alkotásai. Saját könyveinek megjelölésére önarcképét metszette meg 1667 után. Mérete: 93 x 67 mm. Az arckép alatt a következő szöveg: "In quo me propria signatum videris arte Ex libris illum noveris esse meis". Talán itt fordul elő először magyarországi könyvjegyen az "ex libris" kifejezés. Ez a metszet Szelepcsényinek csak néhány, az esztergomi főegyház megyei könyvtárban őrzött könyvében található, a többiben ennek a lapnak a változata szerepel, melyet Mauritius Lang Magyarországon működő német metsző készített. Ennek a kerete díszesebb, de Szelepcsényi eredeti önarcképe közvetlenebb (10). Szelepcsényi teológiai tanulmányait 1634-ben végezte be Rómában és eddigi ismereteink szerint még ez évben hazatért Magyarországra. Ezért jelent problémát egy másik ex librisének jelzése: "G. Szelepcheny f. Romae 1635". Ezt a könyvjegyet Arady Kálmán dr. ismertette Magyarországon először (11). A rézmetszet egyetlen ismeretes példányát az innsbrucki Ferdinandeum gyűjtemény őrzi. A cimerpajzsban koszoruból kinövő 3 szál liliom van, a sisakdisz kardát tartó férfialak, körülötte jelmondat. A tiroli tulajdonos neve a keretező ovális koszorun kívül van elhelyezve. Arady kifogásolja a név (Franc. Gaud. Ghelf

Liber Bibliothecæ Bartphææ.

In Insignia ciuitatis Bartphææ.

NON quia Bartpha geris, felix es, signa coronas
Floribus & gaudes, Angelicisq; choro,
Ac virisq; viros pugnaces, ista cantes,
Quaternasq; tenes, Pannonis orbis, aquas,
Sed quod eras diuini seminis Hospita &ATRIX
Ditibusq; vigil semen Jacob erat.
Hoc igitur recolas, tua non insignia, solum
Huc fidas, felix, saluq; semper eris.

Bártfa város exlibrise
(az első Magyarországon
készült ex libris) XI

SZELEPCSÉNYI György által
1635-ben Rómában készített ex libris C2

tridentinus) aszimmetrikus és nem tetszetős elhelyezését. Szerintem a név beírása utólag, kézírással történt, de ez a gyenge reprodukcióról biztonsággal nem állapítható meg. Mérete 76 x 53 mm.

A XVII. század cimeres könyvjegyei közül kiemelem még a Habsburg uralkodó által összeesküvés miatt kivégeztetett Nádasdy Ferenc gróf(1625-1671) országbíró szép barokk cimeres lapját. Mérete 112 x 92 mm, alatta 6 soros szedett szövegű vers magyarázza a cimert, melyet angyalalakok vesznek körül. Nádasdy Ferenc ex librisnek egy nagyobb változata is ismeretes, ezt Subarich György Nagyszombatban is működő horváth származású rézmetsző készítette(12). Cimeres könyvjegy Illyés András erdélyi püspök (1637-1712) rézmetszetű könyvjegye is. Koncentrikus körökön belül van az angyal által tartott családi cimere, püspöki infulával díszítve. Mérete 92 x 72 mm. A XVII. század utolsó éveiben keletkezett, teológiai könyveit díszítette (13).

Az eddig ismert irodalmi adatok összevetése után a XVI. századi magyar könyvjegyek számát 7-8-ra, a XVII. századiakét 20-25-re becsülhetjük. A fenti ismertetés figyelmen kívül hagyta az idegenből betelepedett indigénák ex libriseit, melyek tulajdonosaik korábbi lakóhelyén készültek s azokat magukkal hozták Magyarországra (14).

A XVIII. században megszaporodnak a könyvjegyek. Tulnyomó részben címeresek és nagy részük egyházi személy vagy testület tulajdonát képezi. Ezeknek tárgyalása azonban már kivülesik keretünkön.

Szeretnénk röviden a régi magyar ex librisek kutatásáról is szólni. Varju Elemér 1895-ben 65 régi magyar ex librist ismertetett. Az első magyarországi kiállításon 1903-ban mintegy 300 régi magyar ex libris volt bemutatva (15). Ugyanebben az évben adták ki az esztergomi Főegyházmegyei Könyvtár exlibriseinek nyomtatott lajstromát, melyben kb. 300 régi magyar és 20 kérdéses magyar könyvjegy szerepel (16). Mindezideig a témával foglalkozó legátfogóbb tanulmány dr. med. Arady Kálmán művészettörténeti doktori értekezése, melynek kézirata megvan az Országos Széchenyi Könyvtárnál is (17). Tudomásom szerint ő az első művészettörténész, aki az ex libris történetéből doktorált. Hatalmas, tulnyomó részben még publikálatlan anyagot dolgozott fel. A tanulmányhoz csatolt katalógus 702 magyar ex librist ír le. Az utóbbi években az Országos Széchenyi Könyvtár megszerezte a legnagyobb magyar magántulajdonban levő gyűjteményeket: dr. Nyireő Istvánét és dr. Arady Kálmánét, ezeket a meglevő gyűjteményéhez csatolva kialakították az ezer darabot jóval meghaladó legnagyobb magyarországi gyűjteményt. Ezenkívül mintegy 300-ra becsülhető a más gyűjteményekben levő vagy csak irodalmi utalásokból ismert régi könyvjegyek száma. A Széchenyi Könyvtár leíró katalógusát dr. Nyireő István professzor állította össze (18), és ez az 1080 tételt tartalmazó kéziratos katalógus Arady Kálmán disszertációjával együtt a két legfontosabb forrásmunka. Nyireő professzor állította össze az 1970. évi kiállítás katalógusát is. Az Országos Széchenyi Könyvtárban a régi és ritka nyomtatványok tára őrzi a gyűjteményt. Az osztály vezetője, Soltész Zoltánné, a régi magyar grafika kutatója foglalkozik az anyag feldolgozásával, mely mikrofilmre felvéve az érdeklődők számára is hozzáférhető.

Dr. Semsey Andor

I R O D A L O M :

- (1) Régi magyar exlibrisek 1521-1900. Leíró katalógus, Budapest 1970. Orsz. Széchenyi Könyvtár. Összeállította: Nyireő István
- (2) Jozef Pospisil a Boris Bálent: Exlibris na Slovensku. Turc. Sv. Martin, é.n.
- (3) Max Geisberg: Der deutsche Einblatt-Holzschnitt, München 1930. No. 321
- (4) Nyireő i. m. bevezetés.
- (5) Nyireő i. m. 2. sz.
- (6) Ludwig Rosenthal: Antiquar-Katalog, München 1900. No. 566 (Ringelberg Joachim Fortius, Antw. Opera, Lugd. 1531) Nyireő i. m. 1. sz. repr.: címlapon.
- (7) Első ízben ismertette Myskovszky Viktor 1880-ban. Nyireő i. m. 5. sz. repr. u. ott.
- (8) Nyireő i. m. 3-4. sz.
- (9) A Gyűjtő (Le Collectionneur), Budapest, 1913. évf. 103. old.
- (10) Szelepcsényi eredeti műve (repr.: Pataky Dénes: A magyar rézmetszés története, Budapest 1951. 317. old.) az esztergomi könyvtár 7 könyvében, a M. Lang-féle másolat 83 könyvben található meg.

FRANCISCI COMITIS NADASDI *Indignus, Palatinus,*
Terra, Ales, Canna, Lympha, Corona notant...
Sed magis MAGNANIMO nam que nihil deprimis; pudor,
Et VIGIL ad superos lamina tollis ANAS,
 CLARA etenim VIRTUS AETERNAQUE celsa requiritur,
 Nec jacet in terris, meriti nos est in aquis'.

Nádasdy Ferenc
 részére
 készült ex libris C2

- 1) Arady Kálmán: Szelepcsényi egy ismeretlen munkája. Művészettörténeti Értesítő, Budapest 1960. évi 3. szám.
- 2) Nyireő i. m. 7. sz. Repr. u. ott.
- 3) Nyireő i. m. repr. u. ott, lásd még Pataky i. m. 257. old.
- 4) Demshwan, Bonnano, Beringer stb.
- 5) Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum Ex libris kiállításának katalógusa. Budapest, 1903.
- 6) Index signorum "Ex libris" dictorum Bibliothecae Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis. Esztergom, 1903.
- 7) Dr. Arady Kálmán: Exlibrisek a mohácsi vésztől 1900-ig. A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti és Keresztényrégészeti Intézetében készült doktori értekezés. é. n. (? 1950 k.) kézirat.
- 8) A régi magyar könyvtárjegyek 1521-1900. Az Országos Széchényi Könyvtár gyűjteményének betűrendes leltára, 1970. Összeállította: dr. Nyireő István. Kézirat.

BORDÁS Ferenc eredeti fametszete X2

AKI NEM TUD ARABUSUL...

Az "EX LIBRIS X.Y." latin kifejezés jelentését: "X.Y.könyve", vagy "X.Y. könyveiből", nemcsak a gyűjtők, grafikusművészek, hanem a könyvek iránt érdeklődők nagy része is ismeri. De talán nem lesz felesleges pár szót szólni a könyvjegyek latin nyelvű szövegének grammatikájáról. Sok hibás szövegű felirat indított ezeknek a soroknak a megírására.

Az "ex libris" szavak után a tulajdonos neve birtokos esetben (genitivus) áll, ha ez latinosan ragozható. A szláv nyelvű könyvjegyeknél nem ritkán a tulajdonos nevét a lengyel, cseh stb. nyelvtan szerint helyezik birtokos esetben, pl. Ex libris Kotarskiego (Kotarski-ból), ex libris Malého (Maly-ból) stb.

A mi nyelvünk nem indogermán nyelv, a magyar nyelvtan ilyenfajta ragozásra nem nyújt lehetőséget, tehát a családnév változatlan marad, ugyancsak a keresztnév is, ha magyaros alakjában használjuk. (Egy idő óta szokásos a magyar keresztnév eredeti alakjában használni az idegennyelvű publikációkban is, ami annál is inkább helyeselhető, mert pl. az András, Andor, Endre nevek fordításban pl. latinnál egyaránt Andreas-ként jelentkeznek.) De ha a keresztnévet latinra fordítjuk, azt ragozni is kell! Tehát nem "Ex libris Stephanus Sz.", hanem "Ex l. Stephani Sz.". Mondanom sem kell, hogy a megfelelő deklinációra is ügyelni kell, tehát az Andreas birtokosete Andreae (első deklináció!) és nem Andrei (Erre is van sajnos példa). Ha a foglalkozást is megjelöljük, azt is ragozni kell, pl. "Ex libris Petri Kiss numismatici" (a numismaticus = érmész szóból). Alanyesetben marad a név az ilyen szerkezetnél: "Alexander Asztalos hunc possidet librum", azaz "Asztalos Sándoré ez a könyv", "Asztalos Sándor bírja ezt a könyvet".

Gyakran a könyvbarátok közelebből meg akarják jelölni, hogy az ex librisrel megjelölt könyv milyen témakörű gyűjteményből való. Ezt rendszerint jelzős szerkezettel teszik: "Ex libris artisticis (művészi), musicis (zenei), botanicis (növényteni), Balatonicis (balatoni), Soproniensibus (soproni) X.Y." A jelzőnek nemben és számban meg kell egyeznie a főnévvel, azaz a "liber"-rel; "libris" alakja többesszám ablativus. Itt is kell vigyázni arra, hogy a jelző milyen deklinációhoz tartozik. Nem helyes ez a kifejezés: "Ex libris soproniensis", minthogy az -ensis végződésű melléknevek megfelelő alakja -ibus, ez esetben tehát "soproniensibus".

A gyűjtemény jellegére vonatkozó eféle kifejezések sokszor nem klaszszikus latinsággal vannak írva, hiszen nagyon sok olyan területe van a kultúrának, ami a rómaiak idejében vagy nem volt ismeretes, vagy pedig más, ma már nem használatos névvel nevezték. Jó latin nyelvérzéssel rendelkező

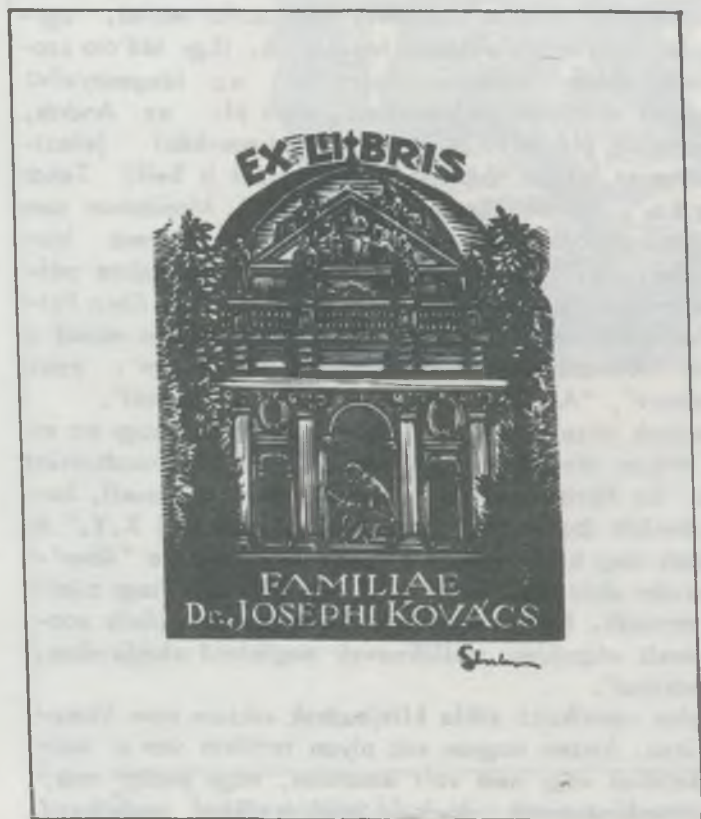

műbarátok ilyen esetben körülírással élnek. Emlékezetes pályázatot irtak ki a comoi XII. NELK alkalmával a gasztronómiai tárgy exlibrisekre. Itt a pályázatok megkívánt szövege ez volt: Ex libris de re coquinaria X.Y.", azaz "X.Y.-nak a konyhai dolgokról szóló könyveiből". Lehetett volna ilyen szöveg is "Ex l. gastronomicis", de a "gastronomia" szó újabb alkotás és a pályázat meghirdetői a klasszikusabb fogalmazást találták megfelelőnek. Gyakori a bélyeggyűjtő-exlibris is. A "Filatélia" szó újabb alkotás, ebből továbbképezve kapjuk a "philatelicus" jelzőt, melyből a kívánt szöveg: Ex (libris) philatelicis X.Y." (A "libris" szó elhagyható az ilyen szerkezeteknél, mint-hogy ez odaérthető.) Helytelen tehát a többször is használt "Ex philateliae" szöveg.

Egy hibás szövegű exlibris újabb hibás szöveget szül, és az újabb hibás lap alkotója vagy ötletadója az előzőre, mint precedensre hivatkozik. Nem említem a képtelen ragozási formákat, ezek szerencsére kuriózum számba mennek (pl. birtokos eset helyett tárgyeset...)

Nem kötelező a latin nyelv használata. De ha valamilyen elgondolásból kifolyólag a latin szöveget választjuk, tiszteljük annak szabályait és ne restelkedjünk olyan valakit megkérdezni, akiknek emlékezetében még halványan élnek a gimnáziumi tanulmányok emlékei.

Studiosus

STERBENZ Károly
fame tsze te - X2

MATA JÁNOS

Mata Jánosról már számos cikk látott napvilágot, sőt egy hevenyészett könyv is megjelent róla¹⁾, mégsem állíthatjuk, hogy életművéről akár részletekben gazdag, akár átfogó összkép állna előttünk. Ennek egyik oka éppen az, hogy pályakezdéséről, művésszé válása első esztendeiről eddig aránylag kevés életrajzi adat és grafikai alkotás vált hozzáférhetővé. 1939-től főleg illusztrációi révén ismerte meg az irodalmi közvélemény, s általuk lett népszerűvé.

A pályakezdet éveinek földerítését megnehezíti az, hogy a könyvjegyek és a szabad grafikák tulajdonosai körül a második világháborúban és azóta számosan elpusztultak, velük együtt a ducokból és a levonatokból is sok megsemmisült. Műveit egyetlen közgyűjtemény sem tartotta fontosnak összeszedni, ezért munkásságának számbavételekor szinte teljesen a magángyűjteményekre vagyunk utalva. Önálló műve, a Husz fametszetű könyvjegy a Magyar Parnasszusról c. kiadvány is kevés példányszámban jelent meg, így a legnagyobb ritkaságok közé tartozik. Ilyen körülmények között érthető, ha munkásságáról egységes kép nem alakult ki, és elemző értékelés mindmáig nem született. Az alábbi sorokat azért bocsátom nyilvánosságra, hogy az életmű átfogóbb értékeléséhez hozzájáruljak. Evégből szeretnék életrajza fehér foltjaiból párat eltüntetni, néhány refrénszerűen ismétlődő félreértést eloszlatni és munkásságát stílustörténeti szempontból megvilágítani.

1.

Mata János Hegyközkovácsi-ban, ebben az 1920-ban elszakított bihar-megyei kisközségben született 1907. dec. 12-én. Édesapja csendőr volt, szülei később Margittán éltek. Mata János saját elbeszélése szerint 1928-ban

szökött át Magyarországra, Hajduszoboszlóra. 1930-tól lakott Debrecenben, ahol Ady Lajos tankerületi főigazgató segítségével megszerezte a magyar érettségit, mivel a romániai idehaza nem fogadták el. Utána sikerült bejutnia a katonasághoz, de a katonaelet egyáltalán nem ízlett neki, sőt annyira megutálta, hogy később szándékosan elnyomoritotta egyik lábát, s emiatt bottal volt kénytelen járni, mindezt pedig azért, hogy egyszer mindenkorra kibujhasson a katonaság alól. Amikor a II. világháború alatt bevonultatták, emiatt csakhamar le is szerelték. A katonaevek mindenestre átsegítették a szegénységből fakadó nehézségek egy rövidebb szakaszán, hogy leszerelése után egyrészt a közben kibontakozó fametsző munkássága, másrészt a debreceni értelmiség számos megértő tagjának anyagi és erkölcsi támogatásával megvethesse lábát a civil város társadalmában. Nemcsak Ady Lajos karolta föl, hanem mellé állt Mitrovics Gyula, a helybeli egyetem esztétika tanára, berei Soó Rezső, a botanika helyi professzora, továbbá a sok mindenrel foglalkozó, akkor még nagykereskedő Békés István, aki a fiatal művész első jelentős művét, a fent említett husz fametszetből álló sorozatát is kiadta. Ez elé az említett két professzor külön-külön írt bevezetőt. Filozófiai érdeklődése révén került kapcsolatba Tankó Béla filozófia-professzorral, aki szívesen fogadta a kezdő művész tudomány iránti érdeklődését és később a negyvenes évek elején lehetővé tette, hogy egyetemi végzettség nélkül is megszerezze a filozófia doktora címet. Doktori értekezése könyvalakban is megjelent: A nyiladozó emberi elme (Thalestól Sokratesig)²⁾, Debrecenben, 1941-ben. Az említettek exlibris rendeléssel is támogatták, berei Soó Rezső többet is készíttetett vele. Ugyancsak hasznos támogatóra talált a debreceni egyetemen pedagógiát előadó Karácsony Sándor professzorban, aki azokban az években az ország ifjúságának jelentős rétegére elhatározó befolyást gyakorolt. Matát a nemzeti megújulás erkölcsi és kulturális kérdései erősen érdekelték, ezért jól érezte magát Karácsony Sándor körében. De nemcsak ebben, hanem abban az értelmiségi társaságban is, amely a város vitafórumain feszegette az ország és a nép égető kérdéseit, formálgatta magában a jövő társadalmának képét. Noha egyéni természetének később érintendő néhány vonása gyakran huzott közte és a társadalom egyes tagjai és csoportjai közé elválasztó vonalat, végeredményben Mata János mégis ennek a vajudó, ujakra készülő debreceni fiatal értelmiségnek maradt egyik mindmáig kiemelkedő jelentőségre emelkedett tagja. Az 1944-ben Nyírmihálydiban bekövetkezett halála óta eltelt idő ezt már bebizonyította.

2.

Mata Jánossal 1937 telén ismerkedtem meg. Mint Pápán tanuló diák, Misztótfalusi Kis Miklós c. munkámhoz gyűjtöttem anyagot a debreceni kollegiumi könyvtárban. Pataky László (majdan a TIT nyelvi és irodalmi osztályának országos titkára) volt segítségemre s az ő révén kerültem kapcsolatba Mata Jánossal. Ettől kezdve valahányszor Debrecenbe vitt utam, Matát soha el nem kerültem, s mondhatom, hogy jó barátság szövődött köztünk.

Debrecen szellemi életét - mint mondtam - azokban az években a forrongás jellemezte, egymást érték az irodalom, művészeti és politikai kezdeményezések. Az Ady Társaság vitaestjei feledhetetlenek számomra. Gulyás

Pál, Juhász Géza, Tóth Béla előadásai annyi évtized múltán is élményszerű emlékek. Magam Gulyás Pálhoz és Mata Jánoshoz kerültem legközelebb. Az előbbihez való kapcsolatomról már másutt beszámoltam.³⁾ Rajtuk kívül Gáborjáni Szabó Kálmánhoz is személyes ismeretség kötött: akkoriban – 1936-ban – jelent meg fametszet sorozata a Parasztok, s terjesztésébe magam is bekapcsolódtam. 15 pengő helyett 12 pengőért kaphattuk, mint diákok. Honnan volt ennyi pénzünk, amikor valóban szegények voltunk, nagyrésztben a magunk erejéből tanultunk, máig is rejtély előttem. De vettünk könyveket, bujtuk a pápai, győri, pesti és debreceni antikváriumokat. Debrecenben elsősorban a kitűnő Bertók Lajos boltját. Gyűjtöttük a különféle metszeteket, még exlibrist is csináltattunk. Mata Jánossal is az exlibris-rendelés során ismerkedtem meg és a könyvjegy készíttetés szolgálta a kapcsolat elmélyülését.

Az első Mata könyvjeggyel, amely az erdőben bolyongó Peer Gyntet ábrázolta, Pataky Lászlónál találkoztam. Pataky hatására magam is exlibrisz készíttetésén kezdtem gondolkodni, s ennek megvalósítása végett őt vitt el Matához. Beszélgetve a művésszel, elmondottam, hogy Misztótfalusival, a nagynevű nyomdással foglalkozom, könyvem jelenik meg róla, amelynek illusztrálását azonban már odaigérttem a szintén pápai Istenes-Iscserekov Andrásnak, aki akkor a budapesti Képzőművészeti Főiskolán tanult. Mata maga is nagy könyvbarát és könyvgyűjtő volt, ezért a könyvcsinálást, a könyvnyomtatást társította a számomra készíttendő exlibris témájához. Magam is a könyvek szerelmese lévén, Misztótfalusit jelképező tematikát ajánlott: a sajtóból

áradó könyv, tehát a kultúra, megtorpantja a "csőcseléket", jelöl abbeli hitünknek, hogy a kultúra képes fölemelni a népet, a társadalmat. Mikor a tervet elkészítette, jónak találtam, bár a kompozíciót kissé zsufoltnak. Mata azonban ragaszkodott elgondolásához: belőle oly gazdagon áradt a mondani-
való, hogy hallatlan közlésvágában egyáltalán nem érezte a zsufoltságot. Így készült el első könyvjegye és csak évek múlva került rá a sor, hogy a másodikat is elkészíttessem. Közben történt egy és más, ami Mata élettörténetéhez is hozzátartozik.

Még az első debreceni találkozások idején annyira megszerettem művészetét, hogy meg akartam szerezni addig készült valamennyi metszetét és nyomtatásban megjelent Husz fametszetű könyvjegy a Magyar Parnasszusról c. mappáját is. Ez 1935-ben látott napvilágot, de amikor én Debrecenbe kerültem, már egy példányt sem lehetett kapni belőle. Azóta sem találok a piacon teljes és kifogástalan példánnyal, ami érthető, ha tudjuk, hogy a kiadó Békés István csak 250 számozott példányban jelentette meg, és főleg külföldi cserecélokra használta föl. Matának már csak egy csonka példányt sikerült szereznie számomra. Ez a szöveges részt tartalmazta, de Mata pótolta hozzá néhány "exlibrist". Így került birtokomba az ő dedikációjával a Rászkai Leáról, Berzsenyi Dánielről, Vörösmarty Mihályról, báró Eötvös Józsefről, Petőfi Sándorról, Jókai Mórról, Madách Imréről, Vajda Jánosról, Ady Endréről és Krudy Gyuláról szóló könyvjegy. Ugyanakkor megígérte, hogy addig készült egyéb lapjaiból és könyvjegyeiből, amit csak tud, összeszed és elküldi a számomra. Valóban így is történt. 1937. júliusában egy saját maga által kemény anyagból készített félvászonba kötött és sajátkezűleg rajzolt címkéjű mappában elküldötte több mint 50 metszetét, exlibrist és szabad grafikai lapot, köztük saját kezével színezett darabokat is. Ez nem tartalmazta ugyan - mint alább majd részletesebben látjuk - valamennyi addig megjelent munkáját, de mindenesetre a zömét igen, s tudtommal mindeddig ez a leghitelesebb és legteljesebb metszetgyűjtemény, amit maga a művész sajátkezűleg rendezett és lapról-lapra szignált. A mappát a következő ajánlással küldötte meg, ajándékként: Amico meo fidelissimo Rudolpho Szij Debreczini Anno 1937 mense Julii Johannes Mata. (Leghűbb barátomnak, Szij Rezsőnek 1937. július havában Mata János.)

3.

Ezzel azonban kapcsolatunk nem zárult le, sőt ezután kezdett még csak elmélyülni. Szegénységemben egyet tehettem érte: exlibris rendelőket szerezni a számára. Evégből néhány diáktársamnak ajánlottam, hogy vele csináltassák könyvjegyeiket. Így készült el 1937-ben Német Tibor exlibrise, Szinbádszerű alak könyvvel, mivel maga is ilyenfajta figuraként élt közöttünk könyvgyűjtő szenvedélyének. Exlibrisén egy csörgőkalapos, felleghajtás, feltűrt nadrágszaru férfi patakhidon megy át, elmerülve balkezában tartott könyvébe. Hónalja alatt is könyveket szorongat. Az egész figuráról leri, hogy az olvasott szövegen, tehát a könyveken kívül egyéb nem érdekli. A nyitott könyv lapjain a művész kezdőbetűi: J.M. (Johannes Mata) 1937. Az olvasásba került férfi mögött egy saroktoronyokkal ellátott vár látható, a jobbszáron ugyan csak toronyszerű épületek részletei, amelyek egyéb régiséget idéző motívu-

A közölt illusztrációk
fametszetek X2

mokkal a kultúra időtlenségére utalnak, míg az előtérben és a háttérben dekoratív megformált fák lombjaival találkozunk. A patak az élet folyását, szüntelen változását jelzi, vele szemben a könyv, a betű a megmaradó értékeket. A figura beállítás és a könyvek magára a szenvedélyes gyűjtőre és olvasóra utalnak. A kompozíció hibátlan, zsufoltsággal nem vádolható a tartalmi, illetve motivumbeli gazdagság ellenére sem. Mata egyik legsikerültebb lapjának tartom, látszik, hogy önmagát, legbensőbb lényegét fejezte ki, amikor a lelkében kialakult elképzelését véső alá vette.

Tóth Lajos-nak, aki ez időben a pápai teológiai akadémia hallgatója, Mata szintén készített exlibrist. Ennek rajzán Illés próféta dühében megérinti a szent tekercseket. A szakállas prófétafej mögött Illés tüzes szekere rohog, róla lángnyelvek közül egy figyelő arc nézi döbbenve a próféta műveletét. Főnt a háttérben az istenség szimbólumaként a közismert szem-motívum rajza látható. A Nap, csillag és lángot okádó oroszlánfej egészíti ki a kelléktárat. Tóth Lajos könyvjegyének érdekessége, hogy a művész Lajos helyett László-t vésett a ducra, a h betűt pedig elhagyta. Visszaküldés után még mindig h betű nélkül kaptuk kézhez a javított ducot. Mivel ez már ugyis erősen késve készült, a tulajdonos viszont szerette volna minél hamarabb használni, kérésére és Mata engedélyével én magam véstem hozzá a h betűt.

Mégpedig a modern "műemlékvédelmi" elveknek megfelelően úgy, hogy a ki-egészítés nyilvánvaló: a kontáruól sikeredett betű már messziről rikoltja, meny-nyire nem eredeti "h". Egyébként Mata saját jegyzetével látta el a nekem küldött próbanyomatot, jelezve, hogy "Op. 80.". Ez az adat tehát bizonyos támpontot nyújt a Mata művek eddigi számbeliségére. A levonatot nov. 5.-ével keltezte.

A következő könyvjegy ugyancsak pápai teológusnak, Tótpál Mártonnak készült. Hatalmas, nagy darab ember volt, a művész ehhez méltó erőteljes férfiút rajzolt az exlibrisén, aki az anyaszentegyház jelképét, a templomot szinte ölében tartja, alatta pedig egy halat látunk tekerccsel, szent irattal a szájában. Mindennek jelképes ereje nyilvánvaló.

Szij Rezső

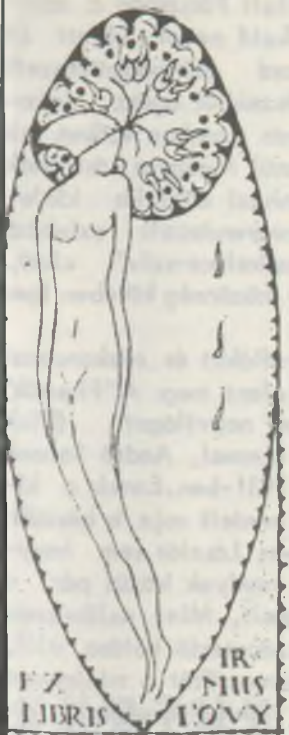
(Folytatjuk)

Jegyzet

- 1 L. Julow Viktor: Mata János költészete. Déri Múzeum Évkönyve 1960-1961. 233-243. l. - Kiss Tamás: Mata János. Építünk, 1954. 1.sz. - Komjáthy István: Szoboszlai Mata János. Vándortűz, 1947.6.sz. 80-84.l. - Tóth Ervin: Mata János fametszetei. Debrecen 1962. - Uő.: Debrecen képzőművészeti életéből c. írásában az Alföld, 1961. 3. jubileumi számában csak a nevét írta le. - Uő.: Debrecen képzőművészeti múltjából. Mata János. Hajdu-Bihar-megyei Napló, 1960. okt. 30.
- 2 Mata: Nyiladozó emberi elme. Ethikai alapjellemlvonások a görög gondolkozás probléma történetében Thalestől Sokratesig. Debrecen 1940. Exodus. VIII. 65 (1) l. - 23 -
U.a. Thalestől Sokratesig. Ethikai ..... történetében. Debrecen 1940
Nagy ny. 2, 66. l. - 23 -
- 3 Szij Rezső: Husz éve jelent meg "Az Alföld csendjében." Alföld, 1963.10. sz. 58-65 l. - Szij Rezső: Dunántúli cipruság Gulyás Pál sirjára. Jelenkor, 1963. 11.sz. 1089-1092. l.

KARANCSI S. linómetszete

MEDGYES LÁSZLÓ

Ha az ember leszáll a magyar művészet multjának a bányájába, mindig talál újabb értékeket; irányzatok, nevek, művek kerülnek elő, amelyekről lehet fujni a port, hogy újra csillogjanak. Az elfelejtett művészeink közé tartozik Medgyes László is, akit évtizedekkel ezelőtt Párizs hódította el tőlünk és álln ez az oka annak, hogy itthon kevés szó esett és esik róla.

Budapesten született 1892. július 7.-én. Művészeti tanulmányait Budapesten és Párizsban végezte. Elsősorban festő volt, de mint grafikus is jó nevet vívott ki magának. Festészetének első korszakában expresszionista művet alkotott, de a háború vége felé már a kubisztikus elemek is feltűntek piketájában. 1919-ben megrendezett tárlatán kubisztikus képeket állított ki elsősorban, ezek azonban még nem érvényesítették maradéktalanul a kubizmus arnyelvét, inkább csak kacérkodtak velük; ezért nevezte egyik kritikusa elvinci Takács Zoltán) a Hétben megjelent bírálatában művészetét "ötven ázalékos kubizmus"-nak. Kassák Lajos folyóirata a MA ugyancsak felfigyelt művészetére s Hevesy Iván reprodukciók kíséretében foglalkozott vele. (MA 1919. 3.sz.)

Medgyes László 1920-ban Párizsba távozott és azóta külföldön él: hol Párizsban, hol New York-ban dolgozik. A festészet mellett Párizsban a színpadművészet is érdekelni kezdte és ezen a téren is előkelő nevet vívott ki magának. Az Iparművészeti Főiskolában, mint az avangard színpadművészeti mozgalmak egyik vezető alakja, tehetséges, fiatal művészekből egész dekorátor-gárdát nevelt; ez a díszlet- és kosztümtervező gárda azonban erősen az orosz színpadművészet hatása alatt állott. Ettől függetlenül Medgyes Lászlónak és tanítványainak igen nagy szerepük volt a francia színházi közizlés kialakításában. Színpadművészeti törekvéseit egy 1926-ban megrendezett színházi kiállításon mutatta be. Ezt a kiállítást az "Eltörött mézeskalács-szív" című, magyar tárgyú bábjáték előadásával fűszerezte, amely a közönség körében igen nagy sikert aratott.

Mint grafikus, Medgyes László tollrajzokat, litográfiákat és rézkarcokat készített. Szerette a sorozatokat. Két grafikai albuma jelent meg: A "Figurák" (tiz eredeti színes litográfia) még 1917-ben, itthon látott napvilágot (Dick Manó kiadása), másik albumát "Eleven line liotgraphs" címmel, André Salmon előszavával a The New Gallery adta ki New Yorkban 1931-ben. Ennek a kiadványnak első 10, A-J. jelzésű példányához egy-egy eredeti rajz is készült.

A magyar exlibris század eleji felvirágzása Medgyes Lászlót sem hagyta érintetlenül. Klisé- és rézkarcexlibriseket készített, amelyek közül pár a Szent György Céh 1913. évi exlibriskiállításán is szerepelt. Mint exlibrisművész, ha nem is tudta teljesen függetleníteni magát a szecesszió hatása alól, a vadhajtásait elkerülte: mellőzte a tuldiszítést, az omentikát a minimumra szorította és alakbrázolásában is szakított a szecesszió nőideáljával és a realistább felfogás felé fordult. Exlibris munkássága egyébként nem gazdag, itthon készített exlibriseinek száma nyolc. Ezek a következők: 1. Lili könyve. (Könyvjegy Rilkéhez). Klisé. 2. Löwy Irmus. Klisé. 3. Bácskay Magda. Tusrajz. 4. Bleier Sári. Klisé. 5. A szenes ember könyve. Klisé. (Szenes Béla író részére készült, aki tárcáit "szenes ember" aláírással jelentette meg. 6. B.J. Klisé. 7. Lénárd László. Klisé. 8. Medgyes Böske. Rézkarc. Arról, hogy külföldön készített-e további exlibriseket, nincs tudomásunk.

Medgyes Lászlóról itthon utoljára 1926-ban esett szó, amikor Valdemar George a Művészetben írt róla. Később párizsi és new-yorki sikereiről csak elvétve jutott el egy-egy hír hozzánk. Pár festménye azonban a Magyar Nemzeti Galériában megtalálható.

Galamboš Ferenc

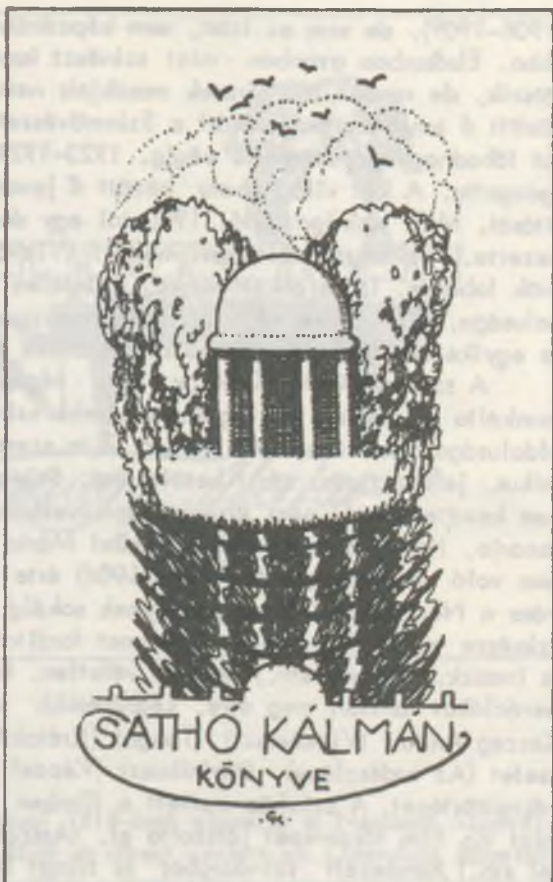
Hazánk felszabadulásának 30. évfordulóján grafikus művészeink közül számosan kaptak kitüntetést. Raszler Károly Kossuth díjat kapott, Reich Károly Kiváló művész, Aszódi Weil Erzsébet, Czinke Ferenc, Feledy Gyula, Kasitzky Ilona és Zala Tibor Erdemes művész lett; Gacs Gábor

Kajári Gyula, és Rozanits Tibor Munkácsy díjat kaptak. Mindnyájuknak sok sikert kívánunk.

Művész-, és gyűjtőtagjainkat kérjük, hogy legújabb kisgrafikáikat küldjék el szerkesztőségünkhöz leközlésre.

KÜRTHY GYÖRGY

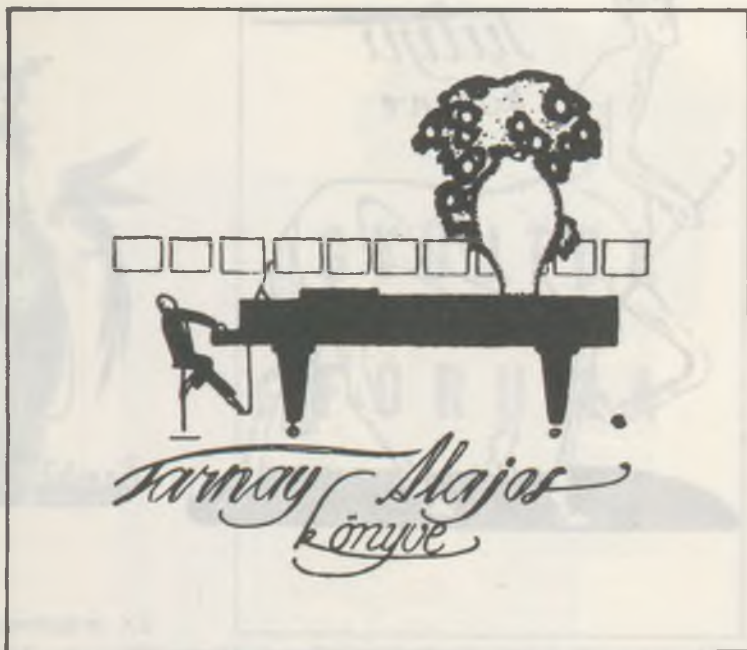

Az alkotótehetség minden körülmények között utat és érvényesülési területet keres magának. Vannak, akiknek az érdeklődési köre egysíku, korán megtalálják a hivatásukat és kitérők nélkül haladnak a cél felé, de vannak olyanok is, akiknek érdeklődési köre szerteágazó, tehetsége sokoldalú és nem egy művészeti ágban próbálkoznak több-kevesebb eredménnyel, hogy azután hosszabb-rövidebb kitérők után egy művészeti ág mellett kötelezzék el magukat, vagy tehetségük és energiájuk arra is futja, hogy a szellemi élet különböző területein is maradandót tudnak adni. Ez utóbbi alkotó-típusok közé tartozik Kürthy György is. Kürthy György, Kürthy Emil író és Szemere Gizella író nő fia 1882. február 24-én született Budapesten. Középiskoláit a piaristáknál végezte, érettségi után a tiroli császárvadászoknál katonai kötelezettségének tett eleget. Utána Münchenben építészeti főiskolát végzett és közben grafikával is foglalkozott. Ekkor kezdett ími is. Minden előképzettség nélkül lépett színpadra, alakításai felkeltették Somló Sándor érdeklődését is, aki a Nemzeti Színházhoz szerződtette. Évtizedekig működött az ország első színházánál. Rövid időt eltöltött a kolozsvári Nemzeti Színháznál is

(1908–1909), de sem az írást, sem képzőművészeti tevékenységét nem hagyta abba. Elsősorban azonban mint színészt ismerik és tartják számon. Nemcsak játszik, de rendez is. Híresek maszkjai; nem véletlen, hogy 1915 és 1923 között ő tanítja a maszkozást a Színművészeti Akadémián. Az első világháborút főhadnagyként harcolta végig. 1923–1924-ben a pécsi Nemzeti Színházat igazgatta. A két világháború között ő javasolta a vidéki színházak városiasítását. Mint színigazgató, 1930-tól egy darabig a szegedi Városi Színházat vezette. Színész-ő feleségei mellett (Vizváry Mariska, majd Bonitz Blanka) örök lobogás, lázas alkotómunka, szüntelen tevékenykedés az élete. Sokoldalúsága, óriási műveltsége páratlan; hosszú alkotó munkája ellenére ma is él és egyike napjaink legidősebb színészeinek és képzőművészeinek.

A színész Kürthy György nem végzett színiskolát, tehetségét maga munkálta ki, mégis a kor legtehetségesebb színészei közé tartozott, akit sokoldalúsága alkalmassá tett minden fajta szerepkör (naturbursch, bonvivant, komikus, jellemszínész stb.) betöltésére. Színházi működését a Thália Társaságban kezdte, ahol nem kisebb színművekben lépett fel, mint Wedekind Hőstenorja, Heyermanns Reménye, Hebbel Mária Magdolnája stb. A "Miss Hobbs"-ban való vendégszereplése után (1906) érte Somló Sándor megtisztelő meghívása a Nemzeti Színházba, amelynek sokáig megbecsült, nagy sikereket aratott színésze volt. Igen nagy figyelmet fordított a színész külsőleges eszközeire is (maszk, öltözete stb.) és nem véletlen, hogy a Színművészeti Főiskolán generációkat tanított meg erre. Leghíresebb szerepeiként Széchenyit (A hid), Keszeg Andort (Vizkereszt), Tongot (Krétakőr), a revizort (Revizor), II. Józsefet (Az erdészlány), Diafoikuszt (Képzelt beteg) stb. tartja számon a színészettörténet. A színház mellett a filmben is jól megállta a helyét és több, mint tíz film főszerepét játszotta el. (Asszonyfaló, Egyenlőség, Vörös kérdőjel stb.) Rendezett színdarabot és filmet is, mint rendező, figyelemmel kísért a legmodernebb rendezői törekvéseket, de legtöbbit mégis önmagából merített. Pantomim-színészként is egyike volt az úttörőknek; 1916-ban a "Tékozló fiú" bájójában aratott első próbát az Operaházban, majd Bécsben; jelentős pantomim-alakítása volt Zuboly is az "Oberon és Titaniá"-ban (1920). Mint színigazgató, a művészeti szempontokat és a gazdasági követelményeket úgy igyekezett összehangolni, hogy ne az előbbi huzza a rövidebbet, bár a két világháború közötti évek sokszor sanyaru szellemi életében gyakran volt kénytelen engedelményeket tenni. A rádió adásainak megindulásával annak az életébe is bekapcsolódott és a kedvelt szereplők és előadók közé tartozott.

Írói tevékenységét müncheni főiskolás korában kezdte; induláskor a Fliegende Blätternek és a Lustige Blätternek dolgozott. 1902-ben jelent meg első verseskötete (Költmények) és egyik szerzője volt az 1904-ben megjelent "Titánok könyve" c. antológiának is. Ebben a kötetben, amelyet társ-szerzői közül Farkas Imre, Karafiáth Jenő és Siklóssy László érdemelnek említést, versekkel, prózával és rajzokkal szerepelt. Az 1908-ban megjelent köteté, a "Flamma vastalis" után felhagyott a költészettel és érdeklődése inkább az újságírás felé fordult. Kritikái és tárcái a kor legismertebb napilapjaiban és folyóirataiban láttak napvilágot; több éven át volt az Alkotmány színikritikusa és képzőművészeti kritikusa. Mint színészt és író, vonzotta a

színíró is; Visszhang c.darabjával 1918-ban elnyerte a Nemzeti Színházban a Halmos-féle pályázat első díját és sikert aratott az Operaház librettópályázatán is. A huszas évek után több prózai kötete jelent meg "Az űs" c. fantasztikus regény (Budapest 1923, Légrády), a "Mars" című utópisztikus regény, a magyar sci-fi egyik korai alkotása (Pécs 1925, Danubia) és a Harsányi Zsolttal közösen írt "Színházi kis lexikon" (Bp.1922, Légrády) érdemének említést. Írói munkássága jó tollú, művelt, lendületes stílusú íróként állítja előnk megérdemelte volna, hogy az Irodalmi Lexikonba is bekerüljön. (Mellékesen: A Képzőművészeti Lexikonban is hiába keressük a nevét!)

Kürthy György, aki építésznek tanult, az építészet terén nem sokáig működött. A magyaros stílusú kislakásos házakra kiírt pályázat első díjának az elnyerése pedig arra mutat, hogy építészként is maradandót tudott volna alkotni. Építészeti képzettségét később mint színházi rendező és színigazgató kamatoztatta. Számos sikeres díszlet- és kosztümterv fűződik a nevéhez (Pelleskei nótárius, Szeget szeggel, Rasputin stb.). Nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy 1927-től az Iparművészeti Iskolán a szcenikai tervezés tanára volt. A színház és a képzőművészet kapcsolata állandóan izgatta; erre mutat a Művészet 1915. évfolyamában megjelent "Az Ember Tragédiájának egy új képzőművészeti megoldása" c. tanulmánya is.

Mint már említettük, Kürthy György már müncheni főiskolás korában foglalkozott grafikával. Mint grafikus, szintén sokoldalú művész. Jó karikatúrista: Major Henrikkel együtt 1911-ben, a Tevan kiadásában megjelent

Tutyu könyve

"Komédiások" című karikatúra-albuma bizonyítja ezt. Jeles művelője a plakátművészetnek is; több plakátpályázaton nyert első díjat. A plakáttal kapcsolatos művészi hitvallását a Modern Művészet 1905. évfolyamában közzétett "A plakát" c. írása foglalja össze. Nevéhez fűződik a batik hazai megvalósítása is. És utoljára, de nem utolsó sorban, hivatott művelője volt a század első két évtizedében az ex librisnek is. Kürthy György az ex librisrel Münchenben ismerkedett meg és hamar kedvet kapott a műfajhoz. Schuller Dezső, Farkas Imre, Tarnay Alajos, Kürthy Bella részére készült könyvjegyei és az Eugenia feliratu ex librise (ceruzarajzok, színes rajzok után készült klisék) már ott szerepeltek az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum 1903. évi kiállításán (kat.sz.: 395, 398, 399, 400 és 421). Szép számú ex librisrel képviseltette magát a Szent György Céh 1913. évi kiállításán is (ex libris Kürty József, Tutyu könyve, ex libris Gabányi Árpád, Hevesi Sándor, Csathó Kálmán, Márkus László, Nicolaus Kisbán, Tamay Alajos). Mindezek tusrajz, illetve színes rajz után készült klisék. Ugyanott kiállították öt név nélküli ex libris tervét is. A Gyűjtő ex libris különszáma Kisbán Miklós, Csathó Kálmán, Tamay Alajos és Kürty József részére készített ex libriseit és a Tutyu könyve c. lapját reprodukcióban is közölte.

Kürthy György ex librisei családtagjai, valamint író, színész- és zeneszerző barátai részére készültek. Ex libriseiben a legegyszerűbb grafikai eszközökkel is jól egyéniesít, ugyanakkor hangulatot is teremt. Lapjai tulnyomórészt vonalas megoldásuak; a szín csak ritkán jelentkezik kisgrafikáin. Realista művész, a szellős kompozíciók mestere; ex librisei epigrammaszerűen szűkszavúak és szellemesek. Ex libris munkássága kb. 15-20 lapot ölel fel; a huszas években ex libris munkásságának már nincs nyoma. Legutóbb a szőlősboros kiállításon láthattuk egyik lapját (ex libris Kürty József), mintegy tiszteletadásként a sokoldalú művész kilencvenedik születésnapjára. Galambos

RÉTHY István

GYŰJTŐK FÓRUMA

KOZLOWSZKIJ fametszete X2

MIÉRT LETTEM ÉS VAGYOK EXLIBRIS GYŰJTŐ?

1932-ig általában bélyeget gyűjtöttem (a bélyeg is kisgrafika tulajdonképpen) ezek gyűjtését ma sem hagytam el és ma is gyűjtöm a magyar és festmény tárgyú bélyegeket. Debrecenben a legnagyobb exlibris gyűjteménye Nagy József kollégiumi igazgatónak volt, nála ismerkedtem meg az exlibris gyűjtésével, majd hamarosan megalakult Debrecenben az Ajtósi-Dürer Céh, amelynek alapító tagja és később feloszlásáig titkára voltam.

Igy kezdtem el foglalkozni az exlibrissel és annak gyűjtési lehetőségével. Figyelmemet elsősorban az ragadta meg, hogy ezek a kis műrecek, mily szép gondolatokat fejeznek ki. Ismeretlenek voltak előttem addig a különféle technikai megoldások, és csak később tudtam különbséget tenni a technikai eljárások között. Így az érdeklődésből gyűjtés lett, s ma már több mint 40 éve gyűjtök.

Nekem a gyűjtés nagy örömet okoz; ha egy küldemény érkezik részemre, akkor még a jó ebédet is félbehagyom míg azt át nem néztem. Elsősorban technikai kivitelét nézem s azután azt, hogy a lap milyen gondolatot akar kifejezni. Ezután a szelektálás következik. Külön rendezőbe kerül az, amit majd be kell sorozni a gyűjteménybe, egy másik dobozba kerül, ami már megtalálható gyűjteményemben: ez a duplum anyag, amely a gyűjtemény további

A. KALASNYIKOV fametszete X2

NAGY Árpád Dániel rézmetszete C2

fejlesztésére szolgál, csere vagy eladás formájában. Végül a szelektálás harmadik fázisa az értéktelen, technikailag gyenge lapok kiválogatása, aminek utolsó útja a papirkosár. Véleményem szerint nincs semmi értelme annak, hogy értéktelen, művészietlen lapokat más cseretársamnak tovább küldjem s ezzel - ha kezdő gyűjtő - rossz izlésre neveljem.

Milyen lapokat gyűjtök előszeretettel? Minden művész olyan lapját, amely a művészi és a kívánt technikai mértéket megüti. Szerintem nem jó művész az, aki 2500 exlibrist készít 4-5 év alatt; készítsen csak 250 exlibrist egy életen keresztül, de az azután jó legyen. Az általános témájú lapokon kívül külön gyűjtöm a híres emberek, Don Quijote, kutya-macska, zenei és vasutmodel tárgy bélyegeket. A linó- és fametszetű és egyéb technikával készített lapokat 18x24 cm, a rézkarc és rézmetszetű lapokat pedig 21x31 cm-es fekete félkarton papíron két helyen rögzítve dobozokban tárolom. Ha egy-egy művésznek 15-20 lapja gyűlik össze, külön dobozt kap, ha ennél kevesebb, országok szerinti csoportosításban kerül egy-egy dobozba, minden esetben a készítő művész neve és a lap tulajdonosának neve szerinti alfabetikus sorrendben tárolom a lapokat.

Kedvenc művészeim: Bastanier, O.H.Beier, Bordás, Bulder, Blossfeld, Bramanti, Brüning, Decaris, Drahos, Campion, Fery, Fingesten, Füle, Franklvo, Gál, Gaudsen, Gelder, Helfenbein, Horváth E., M.de Jong, Kalasnyikov, Kékesi, Kislinger, Kmieliauskas, Kotrba, Marangoni, Nagy Á.D., Nagy Zoltán, Reinhold, Ritter, Reuter, Sepp Frank, van Rossum, Streller, Strik Schenke, Teubel, Völkert, Woyty-Wimmer, Zetti, Zwiers stb., stb.

Nelly DEGOUY
eredeti
fameiszete X2

Ami gyűjteményemet illeti, nem mennyiségre, hanem minőségre törek-
szem. A háboru alatt elpusztult egy 25.000 lapból álló gyűjteményem, de uj-
ra kezdtem. Ezuttal rendkívül válogatok, így gyűjteményem ma nem igen ha-
ladja meg a 15.000 darabot, de ami van, az mind elsőrendű. A mai fiatal
gyűjtők a Bastanier, Brünning, Sepp Frank, Steller, Ritter, Völkert neveket
sem ismerik, nem hogy lapjaikat. Szerencsére én sok szép lapot mondhatok
ezen művészekről a magaménak.

A mai napig nevemre 297 db exlibrist és alkalmi grafikát készítettek. A
teljes felsorolást mellőzöm. Jelenleg a következő lapokat cserélem:

C2 - Füle, Gál (3), Kühn (16), Nagy Á.D., Nagy Z. (2), Schmidt
(4), Tempinszky (2), Vertel

C3 - Dániel (5) Didelyté, Kass, Katauskas, Kékesi (2), Menyhárt (4),

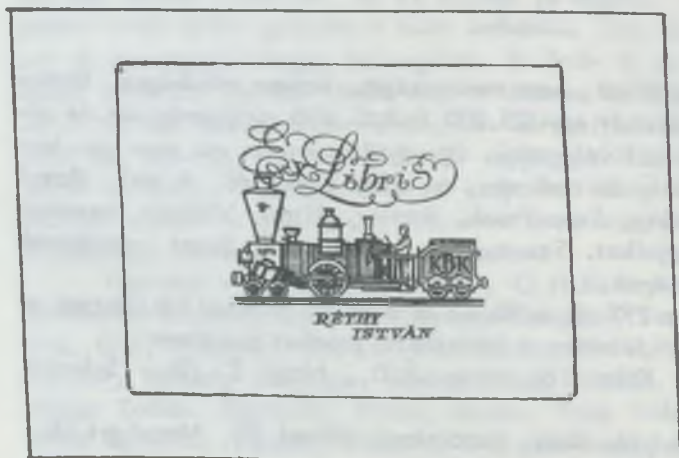
Stettner (2), Vadász, Vén Z., Kmieliauskas

x2 - Bordás (9), Degouy, Drahas (3), Fery (10), Goljakovszky (2) Ka-
lasnyikow (2), Korolko (2), Korolko (2), Kozlowszki (10), Menyhárt (20),
Nagy A., Varga M. (5), Wolbrand (3), Beketow (2).

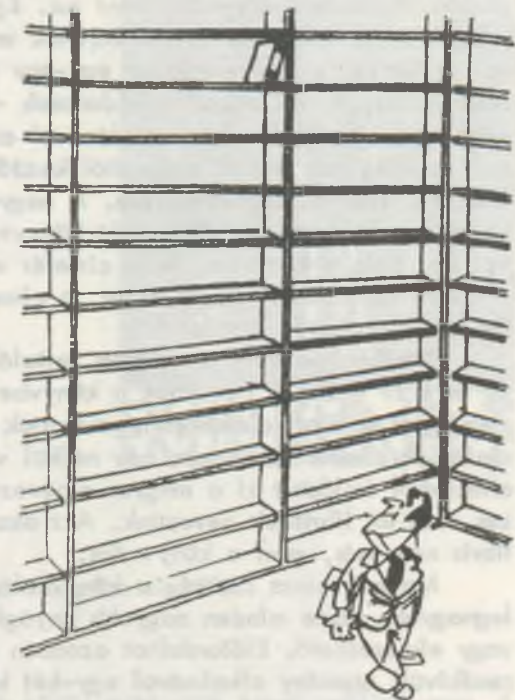
x3 - Kékesi, Stettner (17)

Az exlibris irodalomból csak azt gyűjtöm, ami könyvalakban jelenik meg. Exlibrisről szóló brossurákat, katalógusokat, meghívókat nem gyűjtök. Annyi jelenik meg ezekből, hogy nem tudom őket hol tárolni. Mindössze az oevrelistákat teszem be az egyes művészek dobozaiba, de nem azért, hogy ellenőrizzem: minden lap meg van-e az illető művésztől. Teljességre nem töreksem; a jó művésznek is van kevésbé sikerült lapja. Legyen meg egy művész mondjuk 500 lapjából gyűjteményében csak 200 db., de azok a legjobbak legyenek. Tudom, hogy sokan nem ezen a véleményen vannak - mondván, hogy minden, a rossz exlibris is kulturtörténeti dokumentum. Ennyi erővel egy ált. kisiskolás rajzait is besorolhatnánk egy országos gyűjteménybe. Sajnos a "nagyok" között is vannak, akiknek "munkája" nem üti meg a kisiskolás nivóját.

Egyik gyűjtőtársunk többször is hangoztatta azt a véleményét, hogy elítéli azokat, akik az exlibrisrel kereskednek. Kérdem én: az Állami Bizományi Áruház nem árverez-e el exlibris, vagy kisgrafika tárgy kiadványokat? A Bélyeggyűjtő Szövetségben a duplumpéldányokat nyilvánosan elárverezik. Ugyanezt teszik a Numizmatikai Társaságnál is. Miért nem lehet az exlibris duplumpéldányokat, gyűjteményeket egészben vagy részben eladni, pénzzé tenni? Minden gyűjtő azért adja el a duplumait, legyen az bélyeggyűjtő, numizmatikus, vagy exlibris gyűjtő, hogy az így befolyt összegből gyűjteményét tovább fejlessze s olyan darabokat szerezzen be, ami még hiányzik. Téved ez a gyűjtőtárs! én is eladom a duplumaimat, mert a vevőm még így is olcsóbban vesz, mintha egy új lapot csináltatna, mert a lemezért és nyomatokért kiad 1000-1300.- Ft-ot, szétküldi azokat, és nem tudja mit kap érte - zsákbamacskát. Viszont ha vásárol, maga választja ki a neki tetsző példányt. Én is így szedtem össze gyűjteményem legszebb lapjait. Réthy István

VERTEL J. rézmetszete C

Az EXLIBRIS UUTISET finn lap
karikatúrája: Nem volt neki
exlibrise !

AZ EX LIBRIS A KÖNYV ÓRE

Az öntudatra ébredt gyermek - hiába is tagadnánk - már ismeri a tulajdon fogalmát és ragaszkodik ahhoz, ami az övé. Ezért sir, ha elvesznek tőle valamit és ezért igyekszik megvédeni azt, amit tulajdonának ismer. Még beszélni nem tud, de neki tetsző, bizonyos tárgyak felé már kinyújtja a kezét, kapkod utánuk, mert szeretné azokat megkaparintani és magáévá tenni. A gyermekkorát élő emberiség a kultúra hajnalán legkorábban szintén a tulajdon fogalmát ismerte meg és már a primitív kőkorszakbeli ember is különbséget tudott tenni az enyém és a tied között. Az általa szerzett vagy készített tárgyakat: edényeit, szerszámaikat, fegyvereit féltette ellenségtől és szomszédjától egyaránt. Tudta, hogy ezeknek a tárgyaknak eltulajdonítása nem sok munkába kerül, jóhiszeműen is elvihetik tőle, hiszen a gyanontárgyak egyforma anyagból, azonos diszitással és hasonló kivitelben készültek. Így jelentkezett náluk az a törekvés, hogy tárgyaikat valamilyen jellel megkülönböztessék a mások tárgyaitól. Ezért találtak ki különböző jeleket, melyeket vésés, rovás, égetés formájában vittek át tulajdon tárgyaikra. Így tették felismerhetővé saját tárgyaikat. Ezekből a jelekből fejlődött ki később - jóval később - a címer is.

Amikor az első kéziratos könyv, a kódex megjelent, a tulajdonos még jobban féltette a könyvét, mint ma. Egy-egy könyv lemásolása és diszitése sokszor esztendők fárasztó munkájának eredménye volt. Igen drága portéka volt a könyv, s értéke sokszor egy-egy porta vagy falu értékével vetekedett. Nem csoda, ha az akkori tulajdonosok - kolostorok, fejedelmek, főpapok - néha egy-egy értékes könyvet láncsal erősítettek könyvtárak asztalához. Ezért volt szükség már a XII. századtól kezdődőleg a könyv tulajdonosának megjelenésére, illetve megnevezésére. A nagyértékű könyvet őrizni, védeni, óvni kellett a már akkor is előforduló könyvtolvajoktól. A tulajdonos eleinte nevét írta bele a könyvbe, majd címerét vagy arcképét nyomatta vaknyomással a könyv tábláira. A név beírása, a címer és az arckép már a könyv antik órének tekinthető.

Később - a könyvnyomtatás feltalálása után - a nemesebben gondolkozó és érző emberek nevüknek a könyvbe tintával való beírása helyett kis fametszettel ellátott címkéket ragasztottak a könyvtábla belső oldalára, amely családjuk címerét ábrázolta név nélkül vagy teljes nevükkel. Ezekből a kis címkékből fejlődött ki a magyar elnevezésű könyvjegy, amit a latin kifejezés után ex librisnek nevezünk. Azt akarjuk bebizonyítani, hogy ez az ex libris nem más, mint a könyv őre.

Ma már nincs szükség a könyv eltulajdonítására, mert ma a könyvek legnagyobb része minden nagyobb anyagi megerősítés nélkül megvásárolható vagy elcserélhető. Előfordulhat azonban az is, hogy költözködés vagy más rendkívüli esemény alkalmával egy-két könyvet valaki "elemel" tőlünk.

Most gondoljunk arra, hogy - amint egyik könyvtárigazgató mondotta - a könyv olyan, mint a kigyó. Észrevétlenül elbujik valahová, meglapul valahol. Aztán hetek, hónapok múlva előbujik valahonnan és kajánul vigyorog reánk. Az is előfordul azonban, hogy otthon nem kerül elő a könyvünk. Majd évek múlva találkozunk újra vele valamelyik barátunk könyvespolcán. Megismerjük, hiszen benne van az ex librisünk. Újra birtokunkba vesszük, mert a mienk. Barátunknak "nem volt ideje" arra, hogy visszahozza kölcsönvett könyvünket.

Szükség van az ex librisre azért is, mert néha egy-egy kölcsönadott könyvünket azért nem adja vissza a kölcsönvevő, mert nem tudja, hogy kitől kérte kölcsön; de ha benne van a könyvben az ex librisünk, akkor eszébe juttatja nevünket és ha könyvtára nem csupa kölcsönvett könyvből áll, akkor címünket ismerve, vissza tudja juttatni hozzánk. Azt vallom, hogy egy ex librisrel ellátott könyvet nem tanácsos "örökre" kölcsönvenni, mert a tulajdonos bármikor megtalálhatja könyveink között és felmerülhet benne - jogosan - az a sanda gyanu, hogy könyvét szándékosan nem adtuk vissza, hanem "örökre" magunknál akartuk felejtetni, azaz magyarul: el akartuk tulajdonítani tőle. Jóakaratosan ajánlom azért mindenkinek, hogy idegen ex librisrel ellátott könyvet csak akkor tartsunk könyvtárunkban, ha az illető könyvtulajdonos azt a könyvet nekünk dedikálta, vagy ha a könyvet megbízható antikváriumban vásároltuk.

Az ex libriseken néha vannak olyan ábrázolások vagy felirások, amelyek a könyvtolvajoktól való félelelről tanuskodnak. Komoly vagy tréfás szöveget, illetve verset tartalmaznak ezek a feliratok, amelyek megfenyegetik, s oly-

EX LIBRIS BERGER T

GY.SZABÓ Béla fametszetei X2

kor meg is átkozzák a tolvajt. A sok közül most csak egyet említek meg. A Gebhardt által 1933-ban ILA részére készített ex librisen egy könyvállvány előtt álló nőt láthatunk. A bal sarokban egy kör alsó részén ez a szöveg olvasható: "Ha nem adsz vissza egy kölcsönadott könyvet, járjon át sütóvas és onts mindig könnyet". A szöveg fölött egy óriási sütóvasban füstölgő, kinok közt vonagló női akt látható. - Van olyan ex libris gyűjtő is, aki az ilyen könyvtolvajok ellen irt versikéket gyűjti. - Érdemes velük foglalkozni.

Van ex libris, melyre a tulajdonos ráírta, hogy könyvét nem adja kölcsön. Van ex libris, amelynek szövege a kölcsönvevőt a könyvnek ép állapotban való visszaadására figyelmezteti. Sajnos, sok kölcsönvevőnek csak ilyen figyelmeztetéssel ellátott könyvet kellene átadni.

Van ex libris, amelynek ábráján buzogányos férfi, félelmetes oroszlan vagy kutya őrzi a könyveket. Az ilyen ábrázolások és az ilyen jelképes állatok a könyv iránt érzett féltő szeretetről tesznek bizonyosságot. - Legyen szabad ezzel kapcsolatban hivatkoznom saját ex libriseimre is. Az egyik Vágó János kaposvári grafikus által készített ólomvéseten két cimera áll: egy oroszlan és egy sasfejú sárkány tart mancsai, illetve karmai között egy fáklyaként világító könyvet, amelyen ez a latin szöveg olvasható: "Liber meus" vagyis "Az én könyvem". - Ezek a heraldikailag stilizált, részben képzeletbeli állatok: az oroszlan és a grif úgy őrzi könyvem, mint a mesebeli sárkány a királykisasszonyt. Egy másik ex librisemen, amely Andruskó Károly zentai grafikus fametszete, egy madárijesztő riasztja el a könyvek fölött keringő, nyilván lopni szándékozó madarakat. Gyöngéd célzás ez a könyvtolvajok nem éppen becsületes cselekedetére.

Az elmondottakból megállapíthatjuk, hogy a könyvjegy, az ex libris libris sokszor valóban őrszolgálatot teljesít, s megvédi könyvünket az eltulajdonítástól, az elveszéstől és az elkallódástól. Segítségünkre van a kölcsönadott vagy kölcsönkapott könyvek visszaszármatatásánál is. Néha int és figyelmeztet a könyv épségben tartására. Őrzi, védi, óvja a könyvet és visszavezeti gazdájához. Valóban olyan, mint egy őr, akit őrszolgálatra állított oda a könyvtábla belső oldalára parancsoló ura: a könyv jogos tulajdonosa és gazdája.

Végezetül mindent összefoglalva és mindent összegezve megállapíthatjuk és kimondhatjuk azt az igazságot, amely így hangzik: az ex libris a könyv őrre.

Nagy Dezső

DISKAY Lenke fametszete X1/2

FERY Antal fametszetei X2

H Í R E K

A Somogyi Könyvtár, Csongrád-megyeye és Szeged közművelődési könyvtárainak központja és a "Szentesi Hetek" rendező bizottsága SZOVJET KISGRAFIKA címmel mutatta be a Szovjetunió hét köztársaságát képviselő 26 művész kisgrafikáit. A kiállítást 1974. okt. 6-án Semsey Andor nyitotta meg. A kiállítást rendezte és az illusztrált katalógust szerkesztette Fodorné Magyar Mária és Kormányos András.

Varga Nándor Lajos grafikusművész a Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze 1975. január 1-én töltötte be 80. életévét. Ez alkalmából a Népköztársaság Elnöki Tanácsa a grafikai művészetben elért eredményes alkotói tevékenységéért, elméleti és pedagógiai munkásságáért a Munka Érdemrend arany fokozat kitüntetését adományozta a Mesternek. A kitüntetést Dr. Molnár Ferenc kulturális államtitkár adta át. Körünk 1975. jan. 1-én tartott összejövetelén is megemlékeztünk Varga Nándor Lajos születésnapjáról, 1975. febr. 5-i összejövetelünkön pedig, amelyet szokás szerint a Pilvax kávéházban tartottunk meg, őt már mint új elnökünket üdvözlöttük és átnyújtottuk Fery Antalnak ez alkalomra készített fametszetét.

IMETS László fametszete X2

VÁRKONYI Károly fametszete X

A Debreceni Pedagógus Művelődési Ház Ajtói Dürer Exlibrisgyűjtő Köre folytatja a mindinkább népszerűvé váló mappák kiadását tagjai részére. 1974-ben az utolsó ilyen lapköteg Fery Antal 12 fametszetét tartalmazta. Ez a kiadvány viselte első ízben a haladó hagyományokra támaszkodó "Ajtói Dürer Exlibrisgyűjtő Kör" nevet, utalással az egykori Ajtói Dürer Céhre. A kör kiadványainak ismertetésére még visszatérünk. 1975. január 26-án a kör havi összejövetelén Lenkey István tartott megemlékezést Varga Nándor Lajos nyolcvanadik születésnapja alkalmából, február folyamán pedig elkészült a kör 12. kiadványa, mely a mester 12 fametszetét tartalmazza, ex libriseket és alkalmi grafikákat.

1975. február 27-én nyílt meg Józsa János festőművész gyűjteményes kiállítás a debreceni Agrártudományi Egyetemen. A szép katalógus igazolja az Alföldi Nyomda jó szakmai hírnevét.

Joris de Belder, aki korábban a Grafiának elnöke is volt, 1974. nov. 12-én elhunyt. A régebbi gyűjtők között bizonyára többen emlékeznek nekünk magyaroknak jó cserепartnerünk volt.

Ugyancsak elhunyt az amerikai new orleansi orvos Dr. Charles Midló is. Szimpatikus egyéniségére még a helsingöri kongresszusról jól emlékezünk. Mindkét gyűjtőben jó cseretársat veszítettünk.

STERBENZ Károly fametszetei X2

Hajduböszörményi Városi Tanács VB
 velődési osztálya, a VMK és a
 idusági Múzeum rendezésében ki-
 itást nyílt meg 1975. febr. 15-én
 Hajdusági Múzeumban Ex librisek
 kisgrafikák címmel, Lenkey István
 jteményéből. A kiállításon 250 lap
 ulti bemutatásra.

szababradulás 30 éves évfordulója
 almából a pécsi helyi csoport szov-
 el ex libris kiállítást rendezett Pécsen
 elmult 30 év szovjet kisgrafika és
 libris terméséből. A kiállítást no-
 vber 4-én nyitották meg a pécsi
 is galériában. Megnyitó beszédet
 entirányi József, a városi pártbi-
 kóság titkára mondott. A helyi sajtó
 teljes hasámban ismerteti és mélt-
 a a kiállítást, amelynek megrende-
 Szentesi Flórián érdeme.

A K.B.K. ceglédi csoportjának 1975.
 jan. 21-i összejövetelén Semsey An-
 dor tartott előadást a XVI-XVIII.szá-
 zad magyar ex librisművészetéről, ki-
 emelve a régi ex librisek kulturtörté-
 neti jelentőségét. Az eredetiben vagy
 fényképen bemutatott könyvjegyeken
 keresztül az előadó megkísérelte az
 ex librisek történetét párhuzamba ál-
 litani a régi magyar grafika történe-
 tével.

Klubról-klubra tárlat címmel 10 ma-
 gyar művész 300 ex librisét állították
 ki a debreceni Medicor Ifjúsági Klub-
 jában. A kiállítást a Megyei és Váro-
 si Művelődési Központ szervezte az
 Ajtósi Dürer Kör anyagából. Ez az
 anyag az elmúlt év folyamán a me-
 gye 22 ifjúsági klubjában került már
 bemutatásra.

D. JANOUSEK fametszete X2

A ceglédi csoport 1975. április 15-én "Ki az alkotó" címmel játékos vetélkedőt tartott a grafikai technikák és kézjegyek ismeretéből. A játékot Baldavári László vezette.

Január 18-án Cegléden "Exlibris a humor jegyében" címmel Nagy László Lázárné tartott bemutatót a klubdelután keretében.

A pápai Jókai Könyvtár február 24-én Grafika és Exlibris bemutatót rendezett a Póka házaspár munkáiból. A kiállítást Heitler László tanár nyitotta meg.

A. KALASNYIKOV fametszete X2

Felszabadulásunk 30. évfordulója alkalmából a debreceni Pedagógus Szakszervezet által rendezett Ünnepsorozat keretében 1975. március 23-án szovjet exlibris és kisgrafika kiállítást nyitottak meg. A kiadott katalógus 25 szovjet művész alkotását mutatta be.

A Ferencvárosi Pincetárlat helyiségében 1975. március 28-án TAVASZY Noémi grafikáiból és exlibriseiből rendeztek kiállítást, melyet Bortnyik Sándor Kossuth díjas festőművész nyitott meg. A kiállítás az alkotó 70 grafikáját mutatta be.

S. RATNER műanyagmetszete X6

ugen SCHMIDT lipcsei grafikusművész 1975. január 19-én elhunyt. A német művész a magyar gyűjtők egyik kedvence volt s emellett bőkezű csejtárs. Emlékét kegyelettel őrizzük!

KBK ceglédi csoportja márciusban Ceglédi űsz 73" kisgrafikai anyagából rendezett kiállítást a jászkarajenői Művelődési házban, valamint "Igy született a modern művészet" címmel dr. Soós Imre tartott színes diavetítéssel egybekötött előadást a Louvre múzeumából a Kossuth Műv. Központban.

Bordás Ferencnek Moszkvában rendezett kiállítására és ebből az alkalomból kiadott mappája viszonzásaként Körünk a moszkvai German RATNER magyarországi barátai részére készített exlibriseiből 10 darab műanyagmetszettel tartalmazó mappát adott ki, melyet Körünk tagjai 30.- Ft-ért titkárunknál rendelhetnek meg.

Közöljük tagjainkkal, hogy amennyiben 1974 évi tagdíjukat ez év jun. 1-ig kifizetik, úgy a Kisgrafika 74/3 számát, valamint a bledi Kongresszusi mappát utólag megkaphatják.

FERY Antal fametszetei X2

FELHÍVÁS

Valamennyien örömmel fogadtuk a hírt, hogy a belgiumi SINT-NIKLAAS városban 1975 március 15-én megalakult a NEMZETKÖZI EXLIBRIS KÖZPONT. Az intézmény elsősorban a holland Kulturális Minisztérium segítségével megszerzett exlibris gyűjteményből indul és számít a grafikusok, valamint gyűjtőink együttműködésére is. Aki 1975 végéig elküldi saját exlibriseit, duplum-nyomatait, az exlibrisekkel kapcsolatos dokumentumokat, könyveket stb., azt a Központ alapító tagjának tekintik, és rendszeresen tájékoztatják a programról, az intézet működéséről. Állandó kiállítási termükben exlibris kiállításokat, sőt exlibris biennálékat is szándékoznak rendezni.

Cím: CENTRE INTERNATIONAL D'EXLIBRIS VILLE DE SINT-NIKLAAS
B-2700 Sint-Niklaas (BELGIQUE) Zamanstraat 49.

A beküldött művekre az alábbiakat kérjük ráírni: a művész neve, nemzetisége, az alkalmazott technika, a készítés éve és esetleges egyéb közlőnivalók.

A. KALASNYIKOV
fametszete X2

[Handwritten signature] 74

KLUBÉLET

Havi összejöveteleinken, melyeket a Pilvax kávéházban tartunk, mind gyakrabban merült fel az az óhaj, különösen az új gyűjtők részéről, hogy ismertessük meg őket a grafikai technikákkal s ezáltal nyujtsunk segítséget gyűjtőtevékenységük számára. 1974. decemberi összejövetelünkön el is kezdünk egy ismertető sorozatot. Először az exlibrisek történetéről, nemeiről és kultúrtörténeti jelentőségéről beszéltünk. A január 1-i összejövetelen, tekintettel arra, hogy Újév napján tagjaink nagy része másutt volt elfoglalva, csak kevesen jöttek össze; megragadtuk az alkalmat, hogy megemlékezzünk Varga Nándor Lajos grafikusművész 80. születésnapjáról. Ez az alkalom kézenfekvővé tette, hogy a magasnyomású grafikai eljárásokról az ő művei alapján adjunk ismertetést. Februárban a mélynyomásos és siknyomásos technikák kerültek sorra, míg a márciusi összejövetelen a színes eljárásokkal ismerkedhettek meg gyűjtőink, közöttük is elsősorban a japán színes fametszetekkel. A titkaindítónak szánt ismertetésekert Semsey Andor tartotta. Különösen élénkké tette a technikai beszélgetéseket olyan alkotóművészek hozzászólásai, mint Varga Nándor Lajos és, Bordás Ferenc és mások. A februári összejövetelen történt az új vezetőség bemutatkozása, valamint az első vezetőségi ülés. Ezen az összejövetelen tartotta Réthy István KBK titkár a már hagyományossá vált jévi grafika-bemutatót is. Meg kellett azonban állapítani, hogy az idei anyag elmaradt az előző évekéitől.

A ceglédi KBK izléses, gazdag évi programjából felhívjuk a figyelmet az április 20-ra tervezett II. Országos KBK találkozóra. A tavalyi találkozón igen gyümölcsöző volt, remélhetőleg ez alkalommal is közelebb hozza egymáshoz tagtársainkat. Mint azt már több ízben hangoztattuk: a gyűjtőtevékenység egyik értékes következménye a jó emberi kapcsolatok kiépítése.

KÖZLEMÉNYEK

Felszabadulásunk 30. évfordulójára hirdetett kisgrafika pályázatunk minden várakozást felülmulva olyan eredményesnek mutatkozik, hogy a CSÓK GALÉRIA grafikai termében nem is fér el, és ezért még egy vándorkiállításra való anyagot állítottunk össze, melyet vidéki csoportjaink rendelkezésére bocsátjuk.

A budapesti kiállítás egyébként május hó 22-én nyílik és tiz napig látható a Csók Galériában.

A XVI. Nemzetközi Exlibris Kongresszusra, melyet Portugáliában 1976-ban rendeznek, elkészül a FISAE "Az exlibris művészei" c. sorozat III. kötete. A magyar művész VARGA Nándor Lajos lesz és a róla szóló tanulmányt SEMSEY Andor írja.

A kongresszus magyar ajándékmappája egy körülbelül 20-22 lapos fa-, illetve linómetszet mappa lesz, melyet még az idén - a felszabadulási pályázat anyagából válogatva - megjelentetünk. Ugyancsak tervbe vettük e mappa kibővítését 8-10 rézmetszettel, illetve rézkarccal, de az így összeállított mappát csak 100 számozott példányban adjuk ki.

Körünk vezetése új erőkkel bővült. A közelmúltban több személyi és objektív ok gátolta működésünket. Reméljük, hogy jövőnk reményteljesebb és a vállalat feladatokat hiánytalanul meg tudjuk oldani. Vidéki csoportjaink megerősödtek: Pécs, Cegléd, Szeged, Eger KBK csoportjai mellett a Debreceni Ajtósi Dürer gyűjtőkör tevékenysége egyre számottevőbb. Szándékunk az ország "fehér" foltjait is benépesíteni gyűjtőkkel (Nyugat-, Észak-Dunántul és Miskolc környékén). A jövőben az eddig főleg fővárosi gyűjtőkből álló vezetőség hét vidéki körzet vezetőivel egészül ki és a negyedévenkénti Uléseken határoz a további teendőkről.

ÚJ TAGOK (MÉG NEM CSERELISTA)

- BANAI IRMA tanuló, 2700. Cegléd, Kazinczy u. 44.
HATVANI ZSUZSANNA tervező mérnök, 1095. Budapest Mester u.24.
V.KÁLÓCZY PIROSKA grafikus, 8200. Veszprém, Hallé 7. V.6/16
DR.KISFALUDI PÉTER ügyvédjelölt, 2700. Cegléd, Széchenyi u.16.
PUSZTAI ANDREA tanuló, 7623. Pécs, 39-es dandár u. 7/a. VII.2.
TIBOLD ATTILA 8500. Pápa, Jókai u.17.
TÜSKÉS TÜNDE tanuló, 7625. Pécs, Surányi Miklós u.25.
GELLÉRT BRUNÓ ISTVÁN tanár, 7625. Pécs, Kiss József ut 84.
VALKÓ LÁSZLÓ festőművész, tanár 1143. Budapest, Gizella u.2/b.

GRAPHIA 59-60. szám

Ezzel a megkésve megjelent kettős számmal zárja a belga exlibrisgyűjtők lapja 1973-as évfolyamát. Antoine Rousseau nyolc oldalas, holland nyelvű méltatását találjuk ebben FRANK-IVO munkásságáról, aki 1932-ben született az Antwerpen melletti Merksem-ben. Öt gyermek apja, aki egy ifjusági lap alapítója, pedagógus, freskófestő, diszlettervező stb., de legkedvesebb kifejezőmódja a fametszet, melyet husz éve művel. (Teljes oeuvrelistáját a cikk után közlik.) A cikk mellett reprodukált 12 fametszetének visszatérő témája a nő, a szerelem. Bravuros metszőtechnikával készült lapjaiból derű, életöröm sugárzik. - B.FIEULLIEN belga ferencrendi barát fametsző művészetét A.Coltart ismerteti. - A Felső-Bajorországban élő E.DOMBROWSKI könyvillusztratori munkásságáról A.Gastmans ír. - A lap befejező cikkében kedves dán barátunk, Klaus Rödél HELGA LINGE, fiatal német grafikusnőt mutatja be elismerő szavakkal, két eredeti, színes fametszetének közlésével.

GRAPHIA 61-62. szám

Az 1974.évfolyam első számának francia mellékletéből két szomorú hírről értesülünk: 1974.okt.27-én, 61 éves korában elhunyt F. de VLESCOUWER belga grafikusművész. Novemberben pedig tüzvész | következtében teljesen megsemmisült FIEUILLEN atya teljes életműve, akinek munkásságát a lap előző száma ismertette. - A cikkek sorában az 1974. áprilisában, 77 éves korában elhunyt V.STUYVAERT belga grafikusművészről olvashatunk méltatást A.Rousseau és G.Gauden tollából. A genti akadémia elhunyt tanára sokoldalú tehetséggel alkotott. Ideálja a Középkor világa volt, ez tükröződik grafikáiban is. A cikket a művész teljes oeuvre-listája követi 274 ex libris és rövid bibliográfia felsorolásával. - A prágai M.Kaizl két fiatal grafikusnő munkásságát ismerteti. - Befejező cikkében a lap a Szovjetunió ex libris művészetéről emlékezik meg, az 1974-ben Belgiumban rendezett kiállítás kapcsán, kiemelve az észt és litván művészek avantgarde törekvéseit, illusztrációként, többek között, Kalasnyikov és Ratner lapjaival találkozhatunk.

GRAPHIA 63-64. szám

Ezzel az 1975. márciusában megjelent kettős számmal zárult a belga lap 1974. évfolyama. Mellékeltek a számhoz a Graphia 1971-től 1974-ig megjelent évfolyamainak közös tartalomjegyzékét is.

A.Rousseau érdekesítő cikke arról a kutatómunkáról szól, mely egy eddig meghatározatlan, 18. századi belga exlibris tulajdonosának és készítőjének kiderítéséhez vezetett. A reprodukcióban is közölt rézmetszetet a szerző JACOBUS van der SPIJK (1696-1763) művének tartja. A tulajdonos pedig az a Jacob Hop holland városatya, akinek családi nevét a kor egyik kedvelt nyálánksága, a hágai bonbonok (Hopjes) viselik.

"Az exlibris magyar művésze, FERY ANTAL" címmel dr. Soós Imre francia-nyelvű cikkét közli a lap a 359-361. oldalakon. A művész ezredik lapjának elkészítése alkalmából írt méltató cikkben a szerző ismerteti Fery Antal élet-pályáját, néhány legújabb alkotását és a róla szóló legfontosabb publikációkat. A cikket hat, eredeti ducról nyomott fametszet kíséri.

Az 1973-ban elhunyt Gérard SCHELPE 57 lapból álló oeuvre-listáját első alkalommal itt publikálja a lap szerkesztője, A. Rousseau. Ugyancsak ő ismer-teti - hat fametszet bemutatásával - a lapok említett alkotójának művészi tö-rekvéseit. A. Collart egy belga gyógyszerész, K.A. Jacobsen kulturörténeti érdekességű exlibriséről ad ismertetést. A klisé-exlibrist Hans Frobenius, a 16. század neves svájci nyomdászának könyvjegye alapján készítette Sven BRASCH (1886-1970). Az érdekes lap a tulajdonos fiától megszerezhető. Címe: M. Ole Jacobsen, 9000 Gent, Kortrijksesteenweg 435.

D. Gastmans színes beszámolót közöl a bledi kongresszusról. Végül a lap Marie LAURENCIN egy rézkarc-exlibrisét mutatja be, melyet E. Wasserman amerikai író számára készített. Az Apollinaire körébe tartozó festő ex librisé-ről eddig nem tett említést a róla szóló irodalom.

A lap franciayelvű melléklete hirt ad arról, hogy a belgiumi Sint-Niklaas városban Nemzetközi Exlibris Központ nyílik 1975. március 15-én. (Az intézmény felhívását lapunk 38. oldalán közöljük.) Itt rendezik meg belga barátaink az 1975. évi "Grafikai Hétvége" programját is. Az új intézmény Un-nepélyes megnyitásán kívül bemutatják itt Victor STUYVAERT kiállítását, dia-ivetítést tartanak munkásságáról és kiadják 20 eredeti fametszetét tartalmazó katalógusát. A továbbiakban az exlibris világának két halottjáról Joris De Belder belga és dr. Charles Midlo amerikai gyűjtőről emlékezik meg a szer-kesztőség. Végül közlik OTTO FEIL virágos linometszeteinek teljes felsoro-lását.

EXLIBRIS - BUCHEIGNERZEICHEN 5. szám, 1974. november

A Svájci Exlibris Klub megújult formában megjelenő hivatalos lapja a sze-cesszió jegyében fogant bázeli exlibrisekről közöl terjedelmes tanulmányt O. Birknertől. A cikk a szecesszió történetéhez nyújt értékes forrásadatokat. - A St. Gallenben élő ALBERT SANER nemcsak tájképfestő, üveg- és mozaik-művész, hanem hajómodelleket is készít. Ötven kisméretű fametszet-exlibrise figyelemre méltó, ezek közül mutat be néhányat a lap. - A lapban arról is olvashatunk, hogy St. Gallen város könyvtára 1974-ben kiadta A. BLÖCHLIN-GER (1885-1961) svájci grafikusművész 196 ex librisének katalógusát. A kiad-vány a svájci egyesület útján szerezhető meg. - A világhírű svájci művész, HANS ERNI, eddig egyetlen ex librist sem alkotott. A lap most közli egy rajzának nyomtatását, melyet egy gyűjtő róla szóló könyvébe rajzolt bele. A rajzot a tulajdonos ex librisként használja fel. - Kedves svájci barátunk Ruth Irlet nevével többször találkozunk ebben a lapban. Ő ad hirt a zürichi Lan-desmuseumban rendezett, 60 darab svájci ex librist bemutató kiállításról. Ugyancsak az ő nevével közöl a lap részletes beszámolót a bledi kongresszusról is.

NORDISK EXLIBRIS TIDSSKRIFT 114. füzet - 1974.

Dán barátaink hivatalos lapjának cikke RAIWO KOLKA észt grafikusról szól, Paul Ambur tollából. Az 1918-ban született művész főként linóleumba metsz, ezekből közölnek két eredeti, színes lapot is. - A 20. oldalon magyar nevekkel találkozunk. Galambos Ferenc cikkét közlik itt NAGY ÁRPÁD DÁNIEL művészetéről. A művész 1922-ben született és eddig mintegy 150 ex librist alkotott. - Az 1974. április 21-én 70 éves korában elhunyt Paul Amburól emlékezik meg H. Fogedgaard. Ugyancsak ő ír 75. születésnapja alkalmából a Budapesten is jól ismert nyugatnémet gyűjtőről, dr. Kreyenberg orvostól. ERNST NORLIND (1877-1952) svéd grafikusra emlékezik a lap a 26. oldalon.

NORDISK EXLIBRIS TIDSSKRIFT 115. füzet - 1974.

A főképpen dán nyelven írt folyóiratban német fordításban is olvasható Klaus Rödél cikke a modern európai ex librisről. A négy évvel ezelőtt írt, hasonló cikke óta újabb alkotásokkal jelentkező művészeket méltatja országonként. A magyarok közül csupán három művész (Vén Zoltán, Maurer Dóra és Diskay Jenke) nevét említi. - Interjú közölnek Klaus Rödellel abból az alkalomból, hogy megjelent az "Exlibristen" kiadó századik kiadványa s ezzel a kis Dánia legtöbb ex libris kiadványt megjelentető ország lett. - A régi dán ex librisről Helmer Fogedgaard közöl tanulmányt. Ugyancsak ő mutatja be EVA TÖCKHAUS svéd grafikusnőt is. - A bledi kongresszus alkalmára bővebb értekezésben megjelent lap megemlékezik a rigai Prof. P. Upitis 75. születésnapjáról is.

NORDISK EXLIBRIS TIDSSKRIFT 116. füzet - 1974.

Főként Tóth Ervin cikkét közli az 1936-ban született és Debrecenben élő SZÁSA JÁNOS művészetéről. A cikk mellett a művész 10 alkotása - köztük eredeti, színes alkalmi grafika - szerepel. - A továbbiakban H. Fogedgaard szerkesztő azokról a "rendhagyó ex librisekről" ír, melyek név nélkül vagy kitárlt tulajdonos-nevekre készültek, esetleg kizárólag kongresszusi mappákba kerültek, azokat alkotójuk, így sohasem töltik be eredeti hivatásukat, a könyvek tulajdonosának jelzését.

Dr. Soós Imre

EX LIBRIS PORTUGAL. 1974. január-április, 4. szám

negyedévenként megjelenő folyóirat elsősorban a portugál gyűjtők igényeit kívánja kielégíteni. Oscar Lopes két saját ex librisét ismerteti, majd 12 portugál ex libris közlését találjuk, tulajdonosaikra vonatkozó adatokkal. Rövid cikkeket szól J. Pumarola i Culubert spanyol ex libris rajzolásról.

S.P.E. ZPRÁVY SPOLKU SBERATELU A PRÁTEL EXLIBRIS, 1-1974.

Hercelet neves cseh gyűjtőről találunk egy írást (+ 1959) Egyesületi és kiadvány hírek, utóbbiak között magyar vonatkozás: beszámoló Mezőgazdasági Múzeumunk szőlés-boros ex libris-anyagának jihlavai és prágai bemutatásáról. A szám folytatásokban közli C. Bouda, V. Cinybulk és mások oeuvre-listá-

Karel Oberthor számos litográfiáit ismerteti R.Dostál. Egyesületi, kiállítási hírek, könyvismertetések és kisebb cikkek után, a folytatólagosan közölt oeuvre-listák mellett találjuk M.Fils (O.Marik) és Jan Halla kisgrafikáinak adatsorát.

A ARTE DO EX-LIBRIS. 65.szám, 1974. 1.sz.

Ezzel a számmal a Porto-i exlibris-egyesület népszerű, gazdagon illusztrált folyóiratának IX. kötete kezdődött el. (Itt jegyezzük meg, hogy az egyesület neve a jövőben megváltozik: Porto-i helyett Portugál Ex Libris Egyesület (Associacao Portuense helyett Portugal). - Az első cikk a serigráfiával (szitanyomás) is foglalkozó portugál üvegtervező művészt, Eduardo Dias Ferreirát ismerteti mint ex libris művészt (született 1925-ben). A cikk írója a hazánkban is járt Carlos Vieira. Több írás foglalkozik a régi portugál ex librisekkel, melyek majdnem kizárólag cimeresek. A nemrég elhunyt Paul Ambur észt gyűjtő az örmény Ruben Bedroszjan grafikusművészről ír. (Nálunk inkább orosz helyesírású nevén ismerik: Bedroszov) Bedroszjan 1905-ben született Észak Örményországban, Armavirben. Művészeti tanulmányait szülővárosában és Leningrádban végezte. A közölt munkasor szerint 1973-ig 109 fametszeti ex libris került ki kezéből.

A ARTE DO EX-LIBRIS, 66. szám, 1974. 2.sz.

Marie-Louise Albessart belga ex libris-művésznőről ír Clovis Piérard. M.L. Albessart rajztanárnő az Andenne-i középiskolában. Ex librisei, szám szerint hatvanon felül, klisék és linómetszetek, de fametszéssel és kőrajzzal is próbálkozott. A gyűjtők világából a brassói E.Bologa doktort mutatja be Carlos Vieira. Az illusztrációk között szerepelnek azok az ex librisek is, melyeket Várkonyi Károly, és Fery Antal készítettek Bologa doktor számára. Aulo-Gélío Severino Godinho újabb ex libriseit a folyóirat a művész ismertető سراival együtt közli.

A ARTE DO EX-LIBRIS, 67. szám, 1974. 3.sz.

A megszokottnál is gazdagabban illusztrált szám közli Paul Pfister előszavát, amelyet a Nancy-ban 1974. február hó folyamán "Az ex libris reneszánsza Kelet-Európában" címmel került megrendezésre. Sajnálatos módon a katalógus az előszó megcsonkított és helyenkint erősen módosított szövegét hozta, ezért közölte le a szerző színvonalas tanulmányának eredeti szövegét a portugál folyóiratban. A cikket kísérő illusztrációk között találjuk - eredeti ducokról nyomva - Fery Antal, Sterbenz Károly, Stettner Béla, Varga Nándor Lajos, Kaveczky Zoltán, Diskay Lenke és a Póka-házaspár linóit és fametszeteit, valamint szovjet, lengyel és csehszlovák ex libriseket. T.Adamson és észt Mart Lepp grafikusművészt ismerteti, aki 1947-ben született Tallinban. Szobrászattal és festéssel is foglalkozik, de munkásságának jelentősebb része a grafikára esik. 1965-től 1972-ig félezer könyvjegyet alkotott, főleg mélynyomós technikákkal.

S.A.

NAGY László Lázár
fametszete X2

A 15. NEMZETKÖZI EX LIBRIS KONGRESSZUS KIADVÁNYAI

A bledi kongresszust megrendező EXLIBRIS SLOVENIAE egyesület 1974. október 31-én adta ki beszámoló jelentését, melyben többek között felsorolja a kongresszussal kapcsolatban megjelent kiadványokat. Ezek közül a legtöbb a kongresszusi résztvevők között szétosztásra is került. A felsorolt 20 mű között nem szerepel a magyar mappa, amely sajnálatos körülmények folytán nem érkezett meg időben, azonban a rendezőség utólag ezt is megküldte a résztvevőknek. Az alábbiakban a beszámoló felsorolásának sorrendjétkövetők:

1. XV. EVROPSKY KONGRES EXLIBRISTU, BLEĐ 1974. A 15. európai ex libris kongresszus résztvevőinek felajánlja a prágai ex libris gyűjtők és ex libris barátok egyesülete (S.S.P.E.) A 14 lapot tartalmazó mappa címlapját. A.Grmelová fametszete disziti. A lapok legtöbbje kőrajz, tónusos alányomással. (C.Bouda, L.Kaspar, K.Oberthor stb.) A linómetszetek közül D. Janousek ötletes kompozícióját, V.Cinybulk halas ex librisét, M. Houra kétszínű lapját lehetne kiemelni, de az egész mappa kiegyensúlyozottan összeállított és jó színvonalas benyomást tesz.
2. XVe CONGRES INTERNATIONAL DE L'EX LIBRIS YOUGOSLAVIE, 1974. A francia egyesület, az A.F.C.E.L. ajándékmappájának legnagyobb erőssége M.Jamar négy tollrajz után készült klisényomatu exlibrise. Nagy vonalkulturájú, szellemes művész, akinek rézmetszetei a mai francia exlibrisművészet reprezentáns alkotásai. Az összesen 12 lapból álló mappa fametszői: Ch. Favet, D.Meyer, F.Rohmer, R.Simonin stb. a tőlük megszokott keretben mozognak.

3. 14 EXLIBRIS DI ARTISTI ITALIANI. BIANCO E NERO EX LIBRIS, COMO 1974. A mappa, melynek borítólapját Marangoni tervezte, a mai olasz exlibrisművészet legjellemzőbb művészeit sorakoztatja fel. Hangsúlyt kapnak az absztrakt kompozíciók, így I. Zetti lapja is játékos vonal-folt kombináció. D. Donati fametszete a századelejei olasz ex libris-művészetet idézi. P. L. Gerosa kőrajza tér-játékával mintegy utal alkotója építőművész voltára. T. Marangoni, M. E. Leboroni stb. fametszetei, V. Tramon-tin levegős rézkarca és Vannuccini szokványos pusztatűkarca teszik teljesé a képet.
4. MAX KÖRNER: KÖPFE. ZWANZIG STUDIEN AUS DEM NACHLASS. COBURG, 1971. A 15. Nemzetközi Exlibris Kongresszus résztvevőinek felajánlja a német ex libris egyesület (D.E.G.) A Max Körner (1887-1963) hagyatékából származó 20 kőrajz-tanulmány közül 12 az eredeti lemezokről, 8 pedig fotomechanikai úton került levonásra. A mappa közli Norbert H. Ott életrajzi jegyzetét és R. Arnim Winkler tanulmányát.
5. DEM XV. EUROPAISCHEN EXLIBRISKONGRESS IN BLED 1974. GEWIDMET VON DER ÖSTERREICHISCHEN EXLIBRIS GESELLSCHAFT. A 14 lapon közreadott 15 osztrák grafika (köztük egy bélyeg: rajzolta A. Pilch, metszete: R. Toth) legtöbbje konzervatív megfogalmazású, ex librisek mellett szöveg nélküli kisgrafikákat is adnak közre. Traununfellner szimbólikus lapját és H. Schmidt kongresszusi linómetszetét lehetne külön megemlíteni, Kislinger, H. Zum Tobel, F. Stummvoll stb. fametszetei mellett. (Az utóbbi 2 exlibrise különösen nemes egyszerűségével tűnik ki.)
6. ACHT SCHWEIZERISCHE EXLIBRIS-KÜNSTLER. THEMA: DER MENSCH. A svájci Exlibris Klub (S.E.C.) ajándéka a kongresszusi résztvevőknek. Régebbi és mai svájci művészek 8 exlibrise, különbözők stílusban, technikában, de közös a téma és ez: az ember. P. Boesch fametszete a mappa legjobb lapja. (Folytatjuk.)

S.A.

VARGA Nándor Lajos fametszete XI

RÉSUMÉ

La Hongrie fête en avril 1975 le trentième anniversaire de sa libération par l'Armée Soviétique. En avril 1945 se commençait une nouvelle époque de l'histoire du peuple hongrois. Durant ces trente années nous avons créé une base solide politique et économique pour le développement de l'éducation publique, des arts, des sciences. Nos artistes ne sont pas déjà des victimes des marchands de tableaux rapaces. Ses créations sont des trésors communs du public. L'activité des collectionneurs est aussi renouvelé depuis la Libération. Au lieu des petites associations d'avant-guerre c'est le Cercle des Amis de la Petite Graphique (K.B.K.) qui unit dans son cadre depuis 17 années les collectionneurs hongrois. Nos liens sont particulièrement cordials avec des peuples amicals socialistes, en premier lieu avec l'Union Soviétique.

En l'honneur du trentième anniversaire de la Libération nos groupes de campagne organisent des expositions à Pécs, Jászberény, Debrecen, Szentes, etc. En mai nous présenterons dans la Galerie Csók à Budapest les créations des participants du concours organisé en l'honneur de l'anniversaire. Depuis le congrès mémorable de l'année 1970, organisé à Budapest, cette exposition sera la plus importante manifestation de la petite graphique en Hongrie.

L'auteur du premier article Andor SEMSEY profite de l'occasion d'annoncer quelques changements personnels dans notre Cercle. Monsieur Nándor Lajos Varga, Artiste Émerite de la République Populaire Hongroise, a accepté le poste du Président de la K.B.K. L'autre modification s'est passée dans la rédaction de notre revue. Monsieur Ferenc Galambos, rédacteur infatigable d'auparavant, qui a fondé la bonne réputation de la revue et qui l'a augmenté durant les années, donna sa démission pour raison de santé. Le nouveau rédacteur espère qu'il pourra garder - en s'appuyant à la Commission de Rédaction - le niveau actuel de la revue.

Dans son article intitulé "Les deux premier siècles de l'histoire de l'ex libris hongrois" (P.4-9.) dr. Andor SEMSEY fait connaître les telles créations du XVIème et XVIIème siècle, époque douloureuse de l'histoire hongroise, quand la plupart du pays était occupée par les turcs, ainsi la vie spirituelle se déroulait hors des frontières. D'après les données de l'auteur: du XVIème siècle nous connaissons environ 7-8 exlibris. Dans le XVIIème siècle les artistes hongrois ont créé 20-25 exlibris. D'entre les créations mentionnées dans l'article l'auteur publie en fac-simile l'ex libris de "Hans Teilnkes von Presburg" (vers 1560), l'ex libris de la ville de Bártfa (avant 1596), le premier

ex libris créé en Hongrie. On y voit l'ex libris créé par Georges Szelep-csényi (1595-1685) archevêque d'Esztergom (1635). L'ex libris du comte Ferenc Nádasdy (1625-1671) fut orné par son blason de famille.

Dans son article STUDIOSUS énumère les fautes les plus fréquentes dans les inscriptions en langue latine des ex libris. (P.11-12.)

Sur les pages 13-18. nous publions la partie première de l'essai de Rezső SZIJ sur le célèbre artiste hongrois de l'ex libris János Mata (1907 - 1944), dont l'activité artistique se déroulait à Debrecen et qui était un ami intime de l'auteur. Dans la partie publiée on lit l'histoire des premiers ex libris créés par Mata.

Ferenc GALAMBOS remémore l'artiste hongrois oublié László Medgyes (P.19-20.) qui est né le 7 juillet 1892 à Budapest. A temps de sa jeunesse il était un représentant typique du "cubisme à 50 pourcent". Depuis 1920 il vit à Paris où son nom fut célèbre par son activité dans les divers espèces de l'art du théâtre. Il a publié deux albums de lithographie. L'article énumère aussi ses 8 ex libris.

C'est pareillement Ferenc GALAMBOS qui écrit sur György Kürthy (P. 21-24.) qui a acquis son diplôme d'architecte à Munich, mais il devenait acteur, membre inoubliable du Théâtre Nationale de Budapest. Depuis sa jeunesse il s'occupait de la graphique. En 1911 il a publié avec Henrik Major un album de caricature sous le titre "Comédiens". Il a créé environ 20 ex libris, particulièrement par ses amis artistes.

"Pourquoi devenais-je et suis-je collectionneur de l'ex libris?" - à cette question répond dans son article (P.25-28.) István RÉTHY qui possède 297 ex libris portant son nom. Il énumère ses artistes favoris et fait connaître le moyen de sa collection. Sa collection de 25.000 pièces fut anéantie durant la deuxième guerre mondiale. A présent : sa nouvelle collection contient 15.000 pièces.

"L'ex libris - gardien du livre" - c'est le titre de l'article de Dezső NAGY (P.29-30.) L'auteur traite ce pensée en citant plusieurs exemples.

Les nouvelles de la vie d'ex libris se trouvent sur les pages 33-40.

Les revues d'ex libris recensés par dr.Imre SOÓS et dr. Andor SEMSEY se trouvent sur les pages 41-44.

C'est dr.Andor SEMSEY qui fait connaître les cartelles éditées à l'occasion du Congrès de Bled.

Megjelent 500 példányban, 4 (A/5) iv terjedelemben
75100 DATORG Nyomda - Felelős vezető: Harkai József

PÁRTOLÓ TAGOK
folytatás)

DR. GILYÉN NÁNDOR
026. Budapest
Bárdonyi G.u. 49.

HAJDU ENDRE
700. Cegléd
Esti u.20.

HALÁSZ IMRE
114. Budapest
Ukarest u.3.

HANKÓ IBOLYA
600. Békéscsaba
Szent László u.5.

DR. HARDICSAY GÁBOR
067. Budapest
Fonyady tér 2.III.27

HATVANI ZSUZSANNA
095. Budapest
Mester u.24.

DR. HÁMORI AMBRUSNÉ
700. Cegléd
Zabadság tér 10.

HEGEDÜS FERENCNÉ
700. Cegléd
Esti u. 27.

HERNER JÓZSEFNÉ
073. Budapest
Kácfu u. 57.

HETÉNYI ZSÓKA
700. Cegléd
Kálczi u.58.

HÓBOR JÓZSEFNÉ
1112. Budapest
Lakatos uti lkt. 13/48.
B.lépcső

HORNÁD ZOLTÁN
110.000. Praha 1.
Stepanska 36
Csehszlovákia

DR. ILLYÉS SÁNDOR
LÁSZLÓNÉ
1141. Budapest
Jeszenák u.82.

IMRE ISTVÁN
1035. Budapest
Vörösvári ut 5.VII.

IMRE LAJOS
1021. Budapest
Pálos u.3.1.6.

DR. IMRE MIKLÓS
1014. Budapest
Uri u. 51/53.

DR. JAJCSAY ÁGNES
1071. Budapest
Damjanich u.42.

JÁRÁSI KÖNYVTÁR
5100. Jászberény
Pf.66.

JELENCSEK SÁNDOR
8500. Pápa
Várkastély

ZÉKELY MIHÁLY
ÁLT.ISKOLA
5100. Jászberény
Lehel vezér tér 6.

JÖRGEN VILS
PEDERSON
Dk.1013.
Copenhagen-K.
Box. 2094. Dánia

KACZUR GYÖRGY
2700. Cegléd
Sárkány u. 13.

KAKUCSI KATALIN
4026. Debrecen
Darabos u.11.IV.15.

KALIBA SÁNDORNÉ
4200. Hajduszoboszló
Landler Jenő u.41.

KAPOSVÁRI GIZELLA
5000. Szolnok
Móra Ferenc u. 15.V.

DR. KERTÉSZ GYÖRGY
1082. Budapest
Üllői ut 64.1.9.

KÉGLNÉ KALMÁR
ANNA
8500. Pápa
Devecseri vért. u.9.

KÉKESI LÁSZLÓNÉ
1024. Budapest
Mártírok u. 31/33.

KIRÁLY LÁSZLÓ
2755. Kocsér
II. dűlő 26.

KIRSCHNER MIHÁLY
6800.
Hódmezővásárhely
Kossuth tér 4.

NEVES GRAFIKUSMŰVÉSZEINK
SZÁMOZOTT RÉZKARCAI
MÁR AZ EGÉSZ ORSZÁG TERÜLETÉN
RÉSZLETRE IS MEGVÁSÁROLHATÓK A
KÉPCSARNOK BEMUTATÓTERMEIBEN

BUDAPESTEN

CSÓK ISTVÁN GALÉRIA
V., Váci utca 25.

MEDNYÁNSZKY TEREM
V., Tanács körút 26.

CSONTVÁRY TEREM
V., Vörösmarty tér 1.

PAÁL LÁSZLÓ TEREM
VIII., Rákóczi út 57/b.

DERKOVITS TEREM
VI., Lenin körút 63.

PÓR BERTALAN TEREM
VIII., József körút 70.

VIDÉKEN

BÉKÉSCSABA
Tanácsköztársaság u. 10.

NYÍREGYHÁZA
Dózsa György u. 3.

DEBRECEN
Vöröshadsereg u. 31.

PÉCS
Kossuth Lajos u. 24.

EGER
Széchenyi út 13.

SALGÓTARJÁN
Tanácsköztársaság tér 19.

GYŐR
Bajcsy Zsilinszky út 35.

SZEGED
Kárász utca 17.

MISKOLC
Széchenyi út 21—23.

SZOLNOK
Kossuth Lajos u. 6—8.

KAPOSVÁR
Ady Endre u. 10.

SZOMBATHELY
Bajcsy Zsilinszky u. 27.

NAGYKANIZSA
Deák tér 3.

VESZPRÉM
Szabadság tér 10.

ZALAEGERSZEG Kossuth Lajos u. 15.